

VABILO K SPOZNAVANJU MANJŠIN

SLOVENSKA NARODNA SKUPNOST V ITALIJI
TER ITALIJANSKA NARODNA SKUPNOST
V SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM
SE PREDSTAVLJATA

Naslov: Vabilo k spoznavanju manjšin. Slovenska narodna skupnost v Italiji ter italijanska narodna skupnost v Sloveniji in na Hrvaškem se predstavljata.

Založnik: SLORI – Slovenski raziskovalni inštitut

Sozaložnik: Unione Italiana – Italijanska unija

Uredniki: Zaira Vidali, Roberta Vincoletto

Uredniški odbor: Andrej Bertok, Barbara Costamagna, Maja Mezgec, Emidio Sussi, Maurizio Tremul, Zaira Vidali, Roberta Vincoletto

Avtorji uvodnih besedil in besedil o manjšinah v Evropi: Maurizio Tremul, Emidio Sussi, Zaira Vidali

Avtorji besedil o slovenski narodni skupnosti v Italiji: Davorin Devetak, Branko Lakovič, Jasna Merku, Maja Mezgec, Rossana Paliaga, Zaira Vidali

Avtorji besedil o italijanski narodni skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem: Mauro Jurman, Maurizio Tremul, Roberta Vincoletto

Prevodi: Devana Jovan, Alice Mačkovšek

Lektoriranje v slovenskem jeziku: Ester Sferco

Lektoriranje v italijanskem jeziku:

Patrizia Vascotto

Svetovanje: Sara Brezigar

Ilustracije: Moreno Tomasetig

Grafično oblikovanje: Saprilot

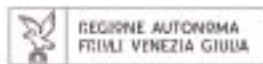
Tisk: Pigraf d.o.o., Izola

Naklada: 1.500 izvodov

ISBN: 978-88-95584-00-3

Koper, Trst 2007

Tiskano v sklopu projekta MI.MA. »Večine spoznavajo manjšine« s sofinanciranjem Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Italija – Slovenija 2000 - 2006.

Nosilca projekta:

SLORI Slovenski raziskovalni inštitut

Unione Italiana – Italijanska unija

Partnerji projekta:

Centro italiano di Promozione, Cultura, Formazione e Sviluppo »Carlo Combi« – Italijanski center za promocijo, kulturo, izobraževanje in razvoj »Carlo Combi«

Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana – Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti

Slovenska kulturno-gospodarska zveza

Svet slovenskih organizacij

Združenje prijateljev časopisa Isonzo-Soča

Za vsebino publikacije sta odgovorna Slori in Unione Italiana ter v nobenem pogledu ne izraža stališč Evropske Unije.

VABILO K SPOZNAVANJU MANJŠIN

**SLOVENSKA NARODNA SKUPNOST V ITALIJI
TER ITALIJANSKA NARODNA SKUPNOST
V SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM
SE PREDSTAVLJATA**

MI.MA. – Kultura sožitja za sožitje kultur

Namesto uvoda

Obkroženi z nešteti pisanimi ribami raznolikih oblik plavati v toplih morjih koralnih atolov. Med tisočnimi barvami in vonjavami cvetočih travnikov, kjer se izmenjujeta dol in breg, teči kakor te nesejo noge.

S pogledom slediti mavrici, ki objema ves svet.

Z radovednostjo in veseljem spremljati porajajoče se življenje in vsakokrat obnemati ob čudežu nove biti.

Z odkritim pogledom pogumno odkrivati bližnjega, tistega, ki živi za sosednjimi vrati, ali tik za mejami.

Prepoznati v njegovem jeziku, kulturi, identiteti umetnost pisanih polj, poezijo mavrice, polifonijo tropskih morij. Prepustiti v naročju preteklosti bolečino nečloveških dram, ki so jih povzročili totalitarizmi, pohlep ekspanzionizma, nasprotujoči si nacionalizmi in delovati zato, da bi se nikoli ne povrnil.

Naj se na teh ranah razcveti sedanost integracije in razumevanja, prihodnost kreativnega in miroljubnega prepletanja, dialoga in tvornega sodelovanja v združeni Evropi, ki meje drobi v prah.

Evropa narodov in krajevnih kultur, jezikov in manjšin, solidarnosti in državljanstva, idealov in svoboščin, sanj in enakih možnosti, bratstva in razsodnosti, trajnostnega razvoja in vzvišenosti duha, vizije *boljšega življenja* in drznosti, da težimo k temu cilju.

Juljska krajina, Istra, Furlanija, te naše mejne marke so bile vedno pluralne, to je v njihovi zasnovi. Furlani, Slovenci, Italijani, Hrvati in ne le oni, so skozi stoletja z ljubeznijo in strastjo, nadarjenostjo in domišljijo, zaznamovali to ozemlje, ga prepojili s svojo identiteto in ga naredili enkratnega in neponovljivega.

Kakor je zapisal Dante *»ni vaš namen živeti kot živali, kreposti, znanju naj bi vi služili«*.

Z znanjem presegajmo meje nevednosti in predsodkov. Naj razpre svoja krila in naj poleti kultura sožitja za sožitje kultur.

Skupina raziskovalcev obeh narodnih skupnosti nam je pokazala pot, ki nas vodi do cilja – aktivnega sožitja. Razpri dlan. Stisni roko sosedu in stopi proti mavrici.

Maurizio Tremul

Predsednik Izvršilnega odbora Italijanske unije

Emidio Sussi

Ravnatelj Slovenskega raziskovalnega inštituta SLORI

Odkrijmo nekatere značilnosti obmejnega območja med Italijo, Slovenijo in Hrvaško

Enkratnost

Prostor, ki zajema obmejno območje in družbeno-kulturno stičišče med Furlanijo Julijsko krajino v Italiji, Slovenijo (Obala in Istra) in Hrvaško (Istra in Kvarner) zgodovinsko označuje prepletanje narodov, jezikov in kultur. Gre torej za območje, ki se razlikuje od drugih zaradi mešanice edinstvenih in njemu lastnih zgodovinskih, jezikovnih in kulturnih značilnosti.

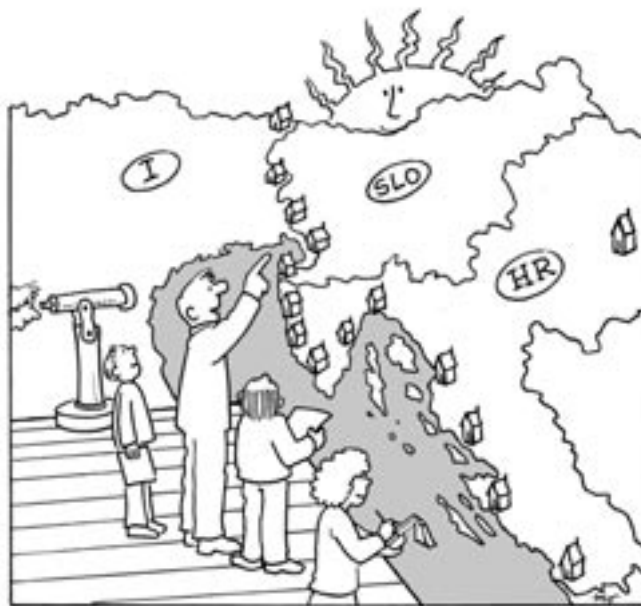
Skupaj odkrijmo to enkratnost in posebnost!

Evropska integracija

V preteklosti so imele meje predvsem funkcijo pregrade, zapore in niso ločevale samo ljudi, temveč tudi različne politično-ideološke sisteme. Danes pa imajo v Evropski uniji povsem drugo vlogo, drugačno težo in omogočajo stike med prebivalstvom, izmenjavo blaga in sodelovanje med institucijami, kar vse prispeva k spreminjanju življenjskega sloga in usmerjenosti vseh nas.

Prebivalstvo obmejnega območja med Italijo, Slovenijo in Hrvaško, s svojimi jezikovnimi in kulturnimi posebnostmi, predstavlja multietnično in multikulturno

skupnost, ki je, bolj kot kadarkoli v preteklosti, postavljena v središče procesov evropske politične, gospodarske, kulturne in družbene integracije.

Od leta 2004, ko je prišlo do širitve Evropske unije, tudi Slovenija sodeluje pri izgradnji skupnega velikega političnega in gospodarskega projekta. Po vstopu Slovenije v Schengensko območje je padla tudi fizična meja z Italijo, kar zagotavlja popolnoma prost pretok oseb in blaga. Meja med Slovenijo in Hrvaško pa je postala zunanja meja Evropske unije, sicer pa je Hrvaška med državami kandidatkami za vstop v Evropsko unijo. Ob uspešnem zaključku procesa pridruževanja in s polnopravnim članstvom Hrvaške v Evropski uniji bo tudi meja med Slovenijo in Hrvaško padla in spremenila svojo vlogo.

Si kdaj pomislil, da je območje, na katerem prebivaš, pravi laboratorij za proces evropske integracije? In da si ti njegov glavni junak?

Pomembno je spomniti, da je Evropska unija rezultat procesa, ki se je pričel leta 1957 v Rimu z ustanovitvijo Evropske gospodarske skupnosti (EGS) oz. vzpostavitvijo skupnega trga, ko je šest evropskih držav (med katerimi Italija) sklenilo ustvariti Evropo brez meja in brez vojne.

Kulturne pregrade

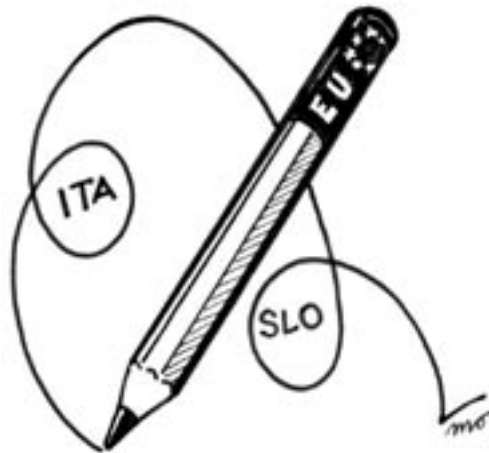
V odprti Evropi prepustnih meja bi se moral vsak izmed nas vprašati, koliko je še kulturnih pregrad, ki so posledica nepoznavanja sosedu, koliko le-te vplivajo na naš odnos in obnašanje do bližnjega ter kako jih presegamo.

Skratka, poznaš svojega sosedu, pa naj bo to pripadnik neki manjšinski skupnosti ali pa prebivalec območja onstran meje?

Želimo si, da bi ti ta knjiga pomagala pri iskanju odgovorov na zastavljena vprašanja.

S spoznavanjem slovenske narodne skupnosti v Italiji ter italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem lahko:

- ▶ spoznaš svojega sosedo, ki je različnega jezika in kulture;
- ▶ odkrivaš pluralnost, večjezičnost, večkulturnost in večetničnost območja, kjer živiš;
- ▶ spoznaš priložnosti za soudeležbo pri dejavnostih slovenske narodne skupnosti v Italiji ter italijanske v Sloveniji in na Hrvaškem;
- ▶ sooblikuješ večkulturnost in večjezičnost na obmejnih območjih med Italijo, Slovenijo in Hrvaško;
- ▶ spoznaš priložnosti za učenje sosedovega jezika;
- ▶ gradiš vezi med državami, narodi in jeziki na obmejnih območjih med Italijo, Slovenijo in Hrvaško v novi Evropi;
- ▶ spoznaš nove priložnosti za študij, delo, prosti čas in zabavo;
- ▶ preraščaš možne stereotipe, ki jih ljudje različnega jezika, ki živijo ob meji, imajo drug o drugem;
- ▶ spodbujaš sožitje, tolerantnost in integracijo obmejnega prostora med Italijo, Slovenijo in Hrvaško;
- ▶ nabiraš nova spoznanja in informacije, ki so lahko koristne pri razpravi o oblikovanju in dejavnostih Evropske unije;
- ▶ dograjuješ in razvijaš svoje evropsko državljanstvo.

V publikaciji dobiš:

- ▶ predstavitev slovenske narodne skupnosti v Italiji ter italijanske v Sloveniji in na Hrvaškem;
- ▶ podatke o ustanovah in organizacijah obeh manjšinskih skupnosti;
- ▶ informacije o dejavnostih, ki so lahko zanimive in dostopne tudi posameznikom, ki ne poznajo manjšinskega jezika, pa bi se kljub temu radi približali manjšinskemu utripu in kulturi;
- ▶ osnovne pojme o pomenu in značilnostih zgodovinskih ali avtohtonih manjšin v Evropi.

Manjšinski skupnosti sta sooblikovalca kulturnega, družbenega, političnega in gospodarskega življenja na mejnih območjih med Italijo, Slovenijo in Hrvaško.

Dejavni sta na različnih področjih in imata profesionalne ustanove ter kadre. Zelo bogate, razvejane in pestre so tudi društvene in ljubiteljske dejavnosti. Delovanje pa se pogosto omejuje na ožji območji manjšin oziroma na specifične prostore slovenske ali italijanske manjšine.

Pripadniki večinskih skupnosti namreč niso primerno seznanjeni z vsemi dejavnostmi in možnostmi, ki se porajajo znotraj manjšin in se zato le obrobno udeležujejo manjšinskih kulturnih dejavnosti.

Projekt MI.MA. »Večine spoznavajo manjšine«

Publikacijo smo pripravili v okviru projekta MI.MA. »Večine spoznavajo manjšine«, ki sta ga v letih 2006 in 2007 izvedla Slovenski raziskovalni inštitut SLORI v Italiji in Unione Italiana / Italijanska unija v Sloveniji in na Hrvaškem.

Projekt je bil sofinanciran s sredstvi Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Italija-Slovenija 2000-2006 in je bil že prvič uspešno izpeljan v obdobju 2004/2005. Porodil se je na osnovi tesnega sodelovanja italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem ter slovenske narodne skupnosti v Italiji. Oblikoval se je iz želje, da bi spodbujali sodelovanje med dvema sosednjima državama predvsem na tistih področjih, kjer je nujno nenehno soočanje med dvema soživečima avtohtonima skupnostma ter njihovo čim širše poznavanje med večinskim prebivalstvom.

Cilj projekta je bil seznaniti zlasti mlade o avtohtonih manjšinah, ki živijo na mejnih območjih med Italijo, Slovenijo in Hrvaško.

Projekt je prek izobraževalnih in informativnih dejavnosti spodbujal poznavanje Slovencev v Italiji ter Italijanov v Sloveniji in na Hrvaškem med mladimi večinskega prebivalstva v slovensko-italijanskem obmejnem pasu.

Med oktobrom 2006 in junijem 2007 je bilo izvedenih 42 predstavitev obeh manjšin na večinskih višjih srednjih oziroma srednjih šolah ter univerzah: slovenskih v Sloveniji (v občinah Koper, Izola in Piran) in italijanskih v Italiji (v goriški, tržaški in videnski pokrajini), kjer sobivata italijanska in slovenska narodna skupnost. Predstavitvam je sledilo več kot 1.000 mladim. Ob koncu predstavitve so mladi izpolnjevali vprašalnik za evalvacijo vsebin in metod predstavitve ter za preverjanje poznavanja manjšin med mladimi.

Promocija manjšin in njihovih jezikov je bila poleg tega tema nekaterih strokovnih srečanj med raziskovalci na mejnem slovensko-italijanskem teritoriju.

Partnerji projekta so še Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti / Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana in Italijanski center za promocijo, kulturo, izobraževanje in razvoj »Carlo Combi« / Centro italiano di promozione, cultura, formazione e sviluppo »Carlo Combi« v Sloveniji ter Slovenska kulturno-gospodarska zveza (SKGZ), Svet slovenskih organizacij (SSO) in Združenje prijateljev časopisa Isonzo-Soča v Italiji.

Projekt MI.MA. »Večine spoznavajo manjšine« ni povečal samo poznavanja dveh manjšinskih skupnosti, pač pa tudi tematik o večkulturnem in večnarodnostnem sožitju na področjih jezikovnega in kulturnega stika med Italijo, Slovenijo in Hrvaško.

- ▶ Spodbujal je sožitje med večinskim in manjšinskim prebivalstvom v goriški, tržaški in videnski pokrajini v deželi Furlaniji Julijski krajini ter v občinah Piran, Izola in Koper v Sloveniji.
- ▶ Razvil in vnesel je inovativne metode promocije manjšin ter manjšinskih jezikov.
- ▶ Ustvaril je primere dobre prakse na področju informiranja in izobraževanja v večkulturnem okolju.
- ▶ Spodbujal je dialog in sodelovanje med izobraževalnimi ustanovami mejnega območja ter organizacijami slovenske narodne skupnosti v Italiji ter italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem.
- ▶ Širil je zanimanje mladih generacij večine za dejavnosti manjšin ter spodbujal njihovo aktivno sodelovanje pri prireditvah in pobudah, pri katerih sta soudeleženi obe manjšini.

Predstavitev slovenske narodne skupnosti v Italiji ter italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem je dostopna tudi na spletnih straneh www.unione-italiana.hr in www.slori.org/mima v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku.

Kaj so zgodovinske ali avtohtone manjšine v Evropi?

Zgodovinska ali avtohtona manjšina je skupnost, ki ima v glavnem naslednje značilnosti:

- ▶ od večinskega prebivalstva se razlikuje po narodnosti, jeziku in kulturi;
- ▶ na družbeni ravni je v nedominantnem položaju;
- ▶ številčno je manjša od večinskega prebivalstva;
- ▶ člani manjšine se zavedajo svoje pripadnosti manjšinski skupnosti;
- ▶ člani manjšine delujejo v prid ohranjanja in razvijanja svoje identitete;
- ▶ družbeno okolje in država, v kateri živijo, jo prepoznavata kot skupnost s posebnimi pravicami;
- ▶ njeni pripadniki so državljani države, v kateri živijo;
- ▶ njeni pripadniki so lahko dvojezični, saj se največkrat od otroštva ali zgodnje mladosti izražajo v dveh jezikih: svojem manjšinskem in v uradnem ali večinskem jeziku države, v kateri živijo.

Na splošno pojem manjšine opredeljuje skupino ljudi s skupnimi interesi in značilnostmi, ki se zaradi teh razlikujejo od večine ostalih državljanov in so v družbeno nedominantnem položaju. Poleg zgodovinskih ali avtohtonih manjšin so še različne vrste družbenih manjšin (npr. starejši, homoseksualci, ljudje s posebnimi potrebami) ali pa verske manjšine.

Manjšine so **zgodovinske** ali **avtohtone**, če živijo na svojem ozemlju že dolgo časa. Od primera do primera je odvisno, koliko daleč v preteklost sega njihova prisotnost na določenem ozemlju. Njihova naselitev se večkrat izgublja v davni preteklosti. To vsekakor niso priseljeniške skupnosti, ki so posledica sodobnih migracijskih tokov.

Ker je jezik ponavadi ena izmed glavnih značilnosti, po katerih se manjšine razlikujejo od večine, se poleg oznake zgodovinske večkrat uporablja še naziv jezikovne manjšine.

Zgodovinske ali avtohtone manjšine so v Evropi različnih vrst, na primer:

- **narodne ali nacionalne manjšine:** te so običajno »podaljšek« naroda, ki živi v sosednji ali drugi državi. Največkrat so to obmejne manjšine, kot sta na primer italijanska narodna skupnost v Sloveniji in na Hrvaškem ter slovenska v Italiji. V obeh primerih gre za pripadnike narodnih oziroma nacionalnih manjšin. V obeh primerih prebiva večina njihovega matičnega naroda v sosednji državi. Obe manjšini sta integrirani v družbo, kjer živita;

- **narodi brez države:** to so narodi, ki so oblikovali idejo o lastni državi, a je iz različnih političnih in družbenih razlogov nimajo, npr. Kurdi (živijo v glavnem v Turčiji, Iraku, Siriji in Iranu) ali Katalonci (v Španiji);
- **etnične manjšine:** to so skupnosti, katerih pripadnike združujeta jezik in kultura, a niso razvili političnih idej o samostojni organiziranosti ali o svoji državi.

Poseben primer jezikovne manjšine so govorniki regionalnih jezikov. To so evropski zgodovinski ali avtohtoni jeziki, ki so značilni za omejena območja in nimajo za sabo naroda s svojo državo, v kateri je ta jezik državni ali uradni jezik, npr. furlanščina (v Italiji), sardinščina (v Italiji), okcitanščina (v Italiji, Franciji in Španiji), valižanščina (v Veliki Britaniji) ali frizijščina (na Holandskem in v Nemčiji). Sem lahko prištevamo tudi avtohtone jezikovne skupnosti ali jezikovne otoke, kot so na primer Hrvati v deželi Molise ali Grki in Albanci v južni Italiji.

V primeru pripadnikov zgodovinskih oziroma avtohtonih manjšin gre razlikovati med državljanstvom posameznika ter njegovo etnijo, narodnostjo in nacionalnostjo.

Etnija, narodnost ali nacionalnost izražajo pripadnost etnični skupnosti, narodu ali naciji. To je psihološka, čustvena in kulturna vezanost na določeno skupnost.

Pripadniki **naroda** so razvili politične značilnosti ter ideologijo o enkratnosti, zgodovinski avtonomnosti in kontinuiteti svoje skupnosti.

Narod postane **nacija**, ko mu uspe izoblikovati svojo nacionalno državo.

Etnija pa je skupnost, katere pripadniki si delijo jezik in kulturo, a niso razvili političnih idej o samostojni organiziranosti v obliki države.

Etnično skupnost, narod ali nacija označujejo jezikovne in kulturne meje, država pa je entiteta, ki ima politične, upravne in teritorialne meje. Zaradi tega politično-geografske meje, ki opredeljujejo državo, običajno ne sovpadajo z mejami etnične skupnosti, naroda ali nacije.

Pripadnost etnični skupnosti, narodu ali naciji je stvar posameznikove identitete in njegovega čuta pripadnosti, državljanstvo pa je pravni položaj, iz katerega izhajajo posameznikove pravice in dolžnosti.

Katere so pravice zgodovinskih ali avtohtonih manjšin?

Jezik je ena izmed glavnih značilnosti manjšinske skupnosti. Pomembno je torej, da imajo zgodovinske ali avtohtone manjšine primeren pravni okvir, ki podpira manjšinski jezik ne samo v družini ali v neformalnih odnosih, ampak tudi v javnosti oziroma na formalni ravni. Drugače je manjšinski jezik v nevarnosti, da se postopoma omeji le na domači oziroma neformalni govor ali da izumre.

V zadnjih desetletjih se je pravni okvir za manjšinske pravice razvil na več ravneh: na mednarodni, državni in krajevni. Na razpolago je več dokumentov, med katerimi naj omenimo zlasti naslednje:

- ▶ **Okvirna konvencija za zaščito narodnih manjšin** (Svet Evrope, 1995, 5. člen): *»Pogodbenice se obvezujejo spodbujati take razmere, ki so potrebne, da pripadniki narodnih manjšin ohranjajo in razvijajo svojo kulturo ter ohranjajo bistvene sestavine svoje identitete, in sicer svojo vero, jezik, tradicijo in kulturno dediščino.«*
- ▶ **Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih** (Svet Evrope, 1992, Uvod): *»...uporaba regionalnega ali manjšinskega jezika v zasebnem in javnem življenju je neodtujljiva pravica.«*

- ▶ **Deklaracija o pravicah pripadnikov nacionalnih ali etničnih, verskih in jezikovnih manjšin** (Organizacija združenih narodov, 1992, 1. člen): *»Države naj varujejo obstoj in nacionalno ali etnično, kulturno, versko in jezikovno identiteto manjšin na svojih območjih ter naj spodbujajo razmere, ki podpirajo te identitete.«*

Kaj pomeni večjezičnost?

Zgodovinske ali jezikovne manjšine so podvržene procesu asimilacije z večinskim narodom okolja, v katerem živijo. To pa pomeni, da se manjšinski pripadniki postopoma opredeljujejo za identifikacijo z večinsko skupnostjo. Posledično se manjšina številčno krči.

Razlogi za to so lahko različni. Starši npr. ne posredujejo manjšinskega jezika svojim otrokom in ga torej otroci ne govorijo. Posameznik nima priložnosti, da bi svoj jezik uporabljal v vsakdanjem življenju in zaradi tega opusti njegovo rabo. To se dogaja še posebno, če družbeno okolje manjšinskega jezika ne sprejema in je pripadnost manjšini prej breme kot obogatitev.

K sreči predstavlja danes večjezičnost dodano vrednost: ne samo kulturno obogatitev, ampak tudi priložnost pri zaposlovanju ali razvijanju podjetništva.

Evropski dan jezikov: 26. september

Praznovanje jezikovne različnosti, večjezičnosti in vseživljenjskega učenja jezikov.

Uvedel ga je Svet Evrope leta 2001.

Svetovni dan maternega jezika: 26. februar

Uvedla ga je leta 1999 Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo UNESCO z namenom, da opozori na vprašanje izumiranja jezikov sveta.

Na svetu ljudje govorimo približno 6.700 jezikov:

- ▶ *polovica teh jezikov je v nevarnosti, da izumre;*
- ▶ *manj kot četrtnina teh jezikov je prisotna v izobraževanju (šolah);*
- ▶ *na stotine teh jezikov ni prisotnih v javnem življenju;*
- ▶ *96 % teh jezikov govori samo 4 % svetovnega prebivalstva.*

Z izumiranjem jezikov sveta človeštvo izgublja svojo kulturno dediščino podobno kot izumiranje naravnih vrst in živali postopoma omejuje biološko raznovrstnost sveta.

Kaj pa Evropska unija?

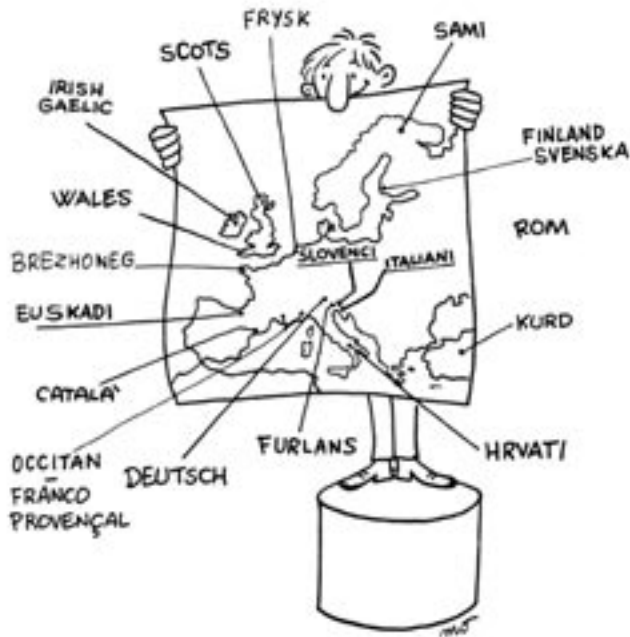
Nekaj podatkov o jezikih v EU:

- ▶ od približno 500.000.000 evropskih državljanov jih več kot 40.000.000 pripada jezikovnim manjšinam: **vsak osmi Evropejec je torej pripadnik manjšine;**
- ▶ poleg 23 uradnih jezikov je v EU še približno 60 zgodovinskih ali avtohtonih jezikov.

Vodilo EU se glasi »Združeni v različnosti«, zato:

- ▶ spoštuje jezikovno različnost;
- ▶ prepoveduje diskriminacijo na podlagi jezika;
- ▶ spodbuja odprtost do drugih kultur, strpnost in sprejemanje drugih kot temeljne vrednote.

Jezikovna in kulturna različnost sta v EU vir bogastva. To načelo ne velja le za 23 uradnih jezikov EU, ampak tudi za številne regionalne in manjšinske jezike, ki jih govorijo posamezne skupine prebivalcev. (Listina EU o temeljnih pravicah, 2000, 21. in 22. člen)

Slovenska narodna skupnost v Italiji

Slovenci v Italiji so zgodovinsko naseljeni v deželi Furlaniji Julijski krajini v treh pokrajinah vzdolž meje s Slovenijo:

- ▶ **v tržaški pokrajini;**
- ▶ **v goriški pokrajini;**
- ▶ **v videnski pokrajini:** v Kanalski dolini, v Reziji in v Benečiji (Terske in Nediške doline).

Ta naselitveni pas je širok do 30 km in skupno prekriva približno 1.500 km².

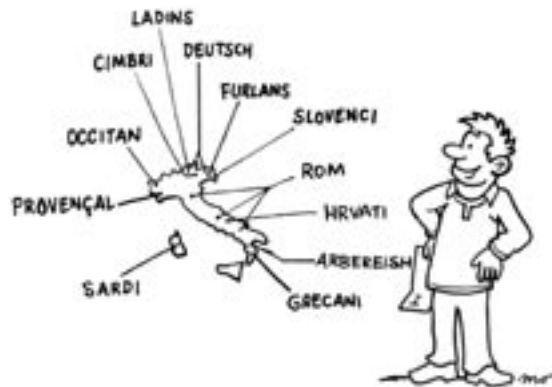
Slovenci v Italiji so del slovenskega naroda (približno 2 milijona Slovencev), katerega večina živi v Republiki Sloveniji. Slovenske manjšine so prisotne še v Avstriji, na Madžarskem in na Hrvaškem ter po svetu v okviru skupnosti zdomcev in izseljencev, npr. v državah bivše Jugoslavije (na Hrvaškem, v Srbiji, v Bosni in Hercegovini, v Makedoniji), v nekaterih evropskih državah (v Avstriji, v Nemčiji, v Franciji, na Švedskem) ter zunaj Evrope, še predvsem v Argentini, ZDA, Kanadi in v Avstraliji.

V Italiji je **12 priznanih zgodovinskih jezikovnih manjšin**, ki so opredeljene v zakonu 482 iz leta 1999: »Uresničujejoč 6. člen ustave in v skladu s splošnimi načeli, ki so jih določili evropski in mednarodni organizmi, Republika ščiti jezik in kulturo albanskih,

katalonskih, germanskih, grških, slovenskih in hrvaških prebivalcev ter tistih prebivalcev, ki govorijo francoski, franko-provansalski, furlanski, ladinski, okcitanski in sardinski jezik.«

6. člen Italijanske ustave namreč določa: »Republika ščiti s posebnimi normami jezikovne manjšine.«

Zgodovinske jezikovne manjšine v Italiji so povezane v **Združenje manjšinskih organizacij v Italiji** (CONFEMILI – Comitato Nazionale Federativo per le Minoranze Linguistiche Italiane). Ta nevladna organizacija je včlanjena v **Evropski urad za manj razširjene jezike** (EBLUL – European Bureau for Lesser Used Languages).

Pravni okvir slovenske narodne skupnosti v Italiji

Na podlagi Ustave Republike Italije ter določil državnih in deželnih zakonov, imajo Slovenci v Italiji naslednje pravice:

- ▶ do šolanja, vzgoje in izobraževanja v slovenskem jeziku;
- ▶ do rabe slovenskega jezika v odnosih z javno upravo na ozemlju, kjer živi slovenska manjšina v Italiji;
- ▶ do tako imenovane vidne dvojezičnosti na ozemlju, kjer je slovenska manjšina prisotna v večji meri;
- ▶ do svojih organizacij in društev, vključno s krovnimi, stanovskimi in sindikalnimi organizacijami;
- ▶ do svojih političnih predstavnikov;
- ▶ do gospodarskih dejavnosti;
- ▶ do varstva pred diskriminacijo.

Za zgoraj nakazane pravice so še posebno relevantni naslednji zakoni:

- ▶ »*Zakonska določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine v deželi Furlaniji Julijski krajini*« št. 38/2001;
- ▶ »*Zakonska določila o zaščiti zgodovinskih jezikovnih manjšin*« št. 482/1999;
- ▶ »*Deželna zakonska določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine*« št. 26/2007 (novejši zakon, ki ga je sprejela Dežela Furlanija Julijska krajina).

Pravni okvir italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Položaj Italijanov v **Sloveniji** urejajo slovenska ustava, dva posebna zakona (*»Zakon o uresničevanju posebnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja«* iz leta 1996 in *»Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih«* iz leta 1994) in nekateri členi splošnih zakonov.

Ustava Republike Slovenije zagotavlja pripadnikom italijanske narodne skupnosti naslednje pravice:

- ▶ do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku;
- ▶ do javne rabe italijanskega jezika in do vidne dvojezičnosti na avtohtonem območju, kjer živi italijanska narodna skupnost v Sloveniji;
- ▶ do svobodne rabe svojih narodnih simbolov na narodnostno mešanem območju;
- ▶ do ustanavljanja organizacij, razvijanja gospodarskih in znanstvenoraziskovalnih dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva;

- ▶ do gojenja odnosov s svojo matično državo (Italijo);
- ▶ do ustanavljanja samoupravnih skupnosti, ki jih lahko država pooblasti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti;
- ▶ do neposrednega zastopništva na narodnostno mešanem območju v predstavniških organih lokalne samouprave (v Občinskih svetih) in na državni ravni (v Državnem zboru).

Nastete pravice so zagotovljene ne glede na število pripadnikov te narodne skupnosti.

Pravni okvir slovenske narodne skupnosti v Italiji

Poleg teh zakonov izhaja zaščita slovenske manjšine še iz vrste zakonskih predpisov, ki slonijo na:

- ▶ mednarodnih sporazumih in dogovorih;
- ▶ državni in deželni zakonodaji;
- ▶ na statutih in pravilnikih v občinah in pokrajinah, v katerih manjšina živi;
- ▶ pravnih ukrepih Zavezniške vojaške uprave iz odbodnja po drugi svetovni vojni.

Omenimo nekaj primerov.

Posebna zakona (zakon 1012/1961 in zakon 932/1973) urejata šole s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini. Dvojezični šolski center v Špetru pa je bil uradno priznan z zakonom 38/2001.

Posebna določila predvidevajo možnost rabe slovenščine na sodišču: 109. člen Zakonika o kazenskem postopku ter nekatere sodbe Ustavnega sodišča v prid rabe slovenščine na sodišču (št. 28/1982, št. 62/1992 in št. 15/1992).

Pravni okvir italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Hrvaška ščiti svoje narodne skupnosti z vrsto posebnih pravic, ki jih opredeljujejo ustava in posebni zakoni (*»Zakon o vzgoji in izobraževanju v jeziku in pisavi narodnih manjšin«* iz leta 2000, *»Ustavni zakon o pravicah narodnih manjšin«* iz leta 2002 in *»Zakon o uporabi jezikov in pisav narodnih manjšin v Republiki Hrvaški«* iz leta 2000).

Ustava Republike Hrvaške zagotavlja pripadnikom italijanske narodne skupnosti naslednje pravice:

- ▶ do identite, vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku;
- ▶ do zasebne, javne in uradne rabe svojega jezika (tako pisne, kot ustne);
- ▶ do svobodne rabe svojih narodnih simbolov;
- ▶ do kulturne avtonomije, ki se udejanja z ohranjanjem, razvijanjem in izražanjem svoje kulture, kot npr. zaščita in varstvo svoje kulturne dediščine in tradicije;
- ▶ do samoupravljanja in združevanja za uresničevanje skupnih interesov;
- ▶ do razvoja dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva v svojem jeziku;
- ▶ do gojenja odnosov s svojo matično državo (Italijo);

- ▶ do sodelovanja pripadnikov narodnih manjšin v javnem življenju in v upravljanju lokalnih zadev, preko t.i. svetov in predstavnikov narodne skupnosti;
- ▶ do zastopstva v predstavniških organih tako na lokalni in državni ravni (v Saboru) kot tudi v upravnih organih in sodstvu.

Poleg tega, pravice italijanske narodne skupnosti na Hrvaškem in v Sloveniji izhajajo iz:

- ▶ Posebnega statuta Londonskega memoranduma iz leta 1954;
- ▶ Osimskih sporazumov iz leta 1975;
- ▶ Tristranskega memoranduma o zaščiti pravic italijanske manjšine na Hrvaškem in v Sloveniji med Republiko Hrvaško, Italijo in Slovenijo iz leta 1992 (podpisan s strani Italije in Hrvaške, medtem ko pa Slovenija tega ni storila, vendar je zagotovila, da ga bo vseeno spoštovala);
- ▶ Italijansko-hrvaškega sporazuma o manjšinskih pravicah iz leta 1996.

Izobraževanje v slovenskem jeziku v Italiji

Na Tržaškem in Goriškem deluje mreža državnih šol s slovenskim učnim jezikom za celotni šolski cikel:

- ▶ otroški vrtci;
- ▶ osnovne šole;
- ▶ nižje srednje šole;
- ▶ višje srednje šole.

V teh šolah se vsi predmeti, razen italijanščine in tujih jezikov, poučujejo v slovenskem jeziku. Učni načrti so ministrski oziroma enaki načrtom italijanskih šol. Dodatni predmet je »slovenski jezik in književnost«, nekateri dodatki pa so tudi v učnih programih zgodovine in zemljepisa.

V slovenskem jeziku so na razpolago še jasli.

V Špetru, v videnski pokrajini, delujejo dvojezični vrtec, osnovna in srednja šola. Učna jezika sta tako slovenščina kot italijanščina.

V Trstu, Gorici in Špetru je prisoten **Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje – SDZPI**, ki ima tečaje tako v slovenskem kot v italijanskem jeziku.

Slovenski izobraževalni konzorcij **Slov.I.K.** v Gorici ponuja izobraževalne dejavnosti na družbeno-gospodarskem področju.

V Trstu in Gorici sta prisotna še dva dijaška domova: **Slovenski dijaški dom Srečko Kosovel** v Trstu in **Dijaški dom Simona Gregorčiča** v Gorici.

Na univerzitetni ravni se slovenščina poučuje v okviru univerz v Trstu, Vidnu, Benetkah, Padovi, Rimu in Neaplju.

Izobraževanje v italijanskem jeziku v Sloveniji in na Hrvaškem

Vloga šolstva je temeljna za celotno družbo, posebno za manjšine pa je življenjskega pomena. Šolske ustanove so vedno predstavljale življenjsko tkivo italijanske narodne skupnosti, saj šole spodbujajo ohranjanje in prenašanje italijanskih kulturnih in jezikovnih vrednot.

V Sloveniji in na Hrvaškem sestavlja »izobraževalno vertikalno« v italijanskem jeziku več ravni: **vrtec**, **osnovna šola (obvezna)**, **srednja šola**. Gre za državne šole, kjer je učni jezik italijanski, šolski programi pa so zelo podobni programom večinskih šol, poleg tega pa se poučujejo še predmet »italijanski jezik in književnost« ter nekatere dopolnilne vsebine v programih zgodovine, geografije in glasbe.

Na **univerzitetni ravni** obstajata Oddelek za italijanske študije in Oddelek za izobraževanje učiteljev in vzgojiteljev na Filozofski fakulteti univerze »Juraj Dobrila« v Pulju na Hrvaškem. Poleg tega obstajajo študiji italijanskega jezika in književnosti na univerzah v Zagrebu, Zadru in na Reki na Hrvaškem; v Sloveniji pa dodiplomski študij italijanskega jezika in kulture – italijanistike na Univerzi na Primorskem v Kopru in na Univerzi v Ljubljani.

Izobraževanje v slovenskem jeziku v Italiji

Na območju, kjer je poseljena slovenska manjšina na Tržaškem in Goriškem, je izobraževanje v slovenskem jeziku že dolgo ustaljeno. Prve šole s slovenskim jezikom je uvedla cesarica Marija Terezija leta 1774. Delovale so do leta 1927, ko so jih ukinile fašistične oblasti.

V povojnem obdobju jih je ponovno uvedla Anglo-ameriška uprava (1945). Slovenci na Videnskem pa niso imeli možnosti izobraževanja v slovenskem jeziku vse do začetka osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bil ustanovljen Dvojezični šolski center v Špetru.

Izobraževanje v italijanskem jeziku v Sloveniji in na Hrvaškem

Šolske ustanove

v Sloveniji...

- ▶ 3 vrtci: Koper, Izola in Piran;
- ▶ 3 osnovne šole (devetletka): Koper, Izola in Piran;
- ▶ 3 srednje šole: Koper, Izola in Piran.

na Hrvaškem...

- ▶ 13 vrtcev: Brtonigla, Buje, Fažana, Labin, Novigrad, Poreč, Pulj, Reka, Rovinj, Tar, Umag, Vodnjan in Vrsar;
- ▶ 11 osnovnih šol (osemletka): Buje, Novigrad, Vodnjan, Reka (4 šole), Poreč, Pulj, Rovinj in Umag;
- ▶ 4 srednje šole: Buje, Reka, Pulj in Rovinj.

Izobraževanje v italijanskem jeziku ima na zgodovinsko poseljenem območju Italijanov v Istri in na Reki večstoletno tradicijo. Že leta 1290 je v Piranu deloval *Magister grammaticae*. Leta 1612 je bila v Kopru ustanovljena prva javna šola na istrskem območju, »*Il Collegio dei Nobili*«, ki jo je ustanovil zbor plemičev, takratni najvišji koprski zakonodajni organ.

Po drugi svetovni vojni, ko sta Istra in Reka postali del Socialistične federativne republike Jugoslavije, je komunistična oblast dokončno zaprla številne italijanske šole.

Mediji slovenske narodne skupnosti v Italiji

Slovenci v Italiji razpolagajo z različnimi tiskanimi mediji, ki izhajajo v tržaški, goriški in videnski pokrajini:

- ▶ **Primorski dnevnik:** osrednji časopis Slovencev v Italiji v slovenskem jeziku, ki izhaja vsak dan (razen ponedeljka) v Trstu in ga berejo v vseh treh pokrajinah.
- ▶ **Novi Glas:** tednik v slovenskem jeziku, ki poroča o aktualnem dogajanju še predvsem med Slovenci na Goriškem. Izhaja v Gorici.
- ▶ **Novi Matajur** (tednik) in kulturno-verski list **Dom** (štirinajstdnevnik): poročata o pomembnih dogodkih za Slovence na Videnskem in na splošno za slovensko narodno skupnost v Italiji. Članki so v slovenskem in italijanskem jeziku ter v narečjih, ki jih govorijo prebivalci predvsem Nediških in Terskih dolin ter Rezije. Izhajata v Čedadu.
- ▶ **SLOV.IT:** informacijski bilten Slovencev v Italiji (štirinajstdnevnik), ki povzema novice o slovenski manjšini iz krajevnega tiska in jih objavlja v italijanskem jeziku. Izhaja v Čedadu.
- ▶ **Galeb in Pastirček:** mladinski reviji.
- ▶ **Mladika:** mesečnik s pretežno kulturno vsebino.
- ▶ **Novo delo:** glasilo slovenske komponente Levih demokratov v deželi Furlaniji Julijski krajini.
- ▶ **Skupnost:** glasilo etnične stranke Slovenske skupnosti.
- ▶ **Naš vestnik:** mesečnik z versko vsebino.
- ▶ **Isonzo-Soča:** dvojezična revija, ki izhaja na Goriškem s članki v slovenskem in italijanskem jeziku.
- ▶ **6krat:** mesečnik z vsebinami o vzgoji in izobraževanju.

Posebej naj omenimo **Jadranski koledar**, **Koledar Mohorjeve družbe** in **Trinkov koledar**. Poleg teh je še vrsta publikacij različnih slovenskih ustanov, kulturnih društev, šol, župnij, itd.

Mediji italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Komunikacijo, informacijo in širjenje informacij v italijanskem jeziku v Sloveniji in na Hrvaškem zagotavljajo mediji italijanske narodne skupnosti.

Mediji prispevajo k ohranjanju in širjenju jezika, obenem pa obveščajo o temah, ki zadevajo življenje in delovanje skupnosti.

Italijanska narodna skupnost razpolaga z različnimi mediji, ki ji zagotavljajo medijsko pokritost njenega celotnega ozemlja:

- ▶ **EDIT REKA** (založniška hiša);
- ▶ **Radio in TV Koper**, italijanski program;
- ▶ **Radio Pulj**, italijanski program;
- ▶ **Radio Reka**, italijanski program;
- ▶ in še mnoga druga **glasila** Skupnosti Italijanov (glej 14. poglavje).

Založništvo slovenske narodne skupnosti v Italiji

Založniških hiš je med slovensko narodnostno skupnostjo v Italiji več. Omenimo naj **Založništvo tržaškega tiska**, **Založbo Mladika**, **Založbo Most** in **Goriško Mohorjevo družbo**. Različne zvrsti njihovih publikacij (večinoma v slovenskem jeziku, deloma pa tudi v italijanskem jeziku), med

katerimi so v središču pozornosti dela slovenskih ustvarjalcev v Italiji, so prvenstveno namenjene slovenskim bralcem na italijanski strani meje, so pa vsekakor prisotne na knjižnem trgu tako v Sloveniji kot v Italiji.

Založništvo italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Edizioni italiane (Italijanske izdaje) – EDIT

Od leta 1952 je **EDIT** založba italijanske skupnosti. Tiska ter dostavlja časopise in knjige v italijanskem jeziku. Leta 2002 je Italijanska unija (glej 18. poglavje) prevzela ustanoviteljske pravice.

EDIT izdaja:

- ▶ dnevnik »**La Voce del Popolo**« (časopis je začel izhajati daljnega 1944) je eden izmed šestih italijanskih dnevnikov, ki izhajajo izven meja italijanske države. Dnevno (razen v nedeljo) objavlja od 28 do 40 strani informacij v italijanskem jeziku, polovica strani je barvnih. Dnevnik ima tudi vrsto rednih prilog (o kulturi, gospodarstvu, kulinariki, turizmu, solidarnosti, živalih, itd.);
- ▶ štirinajstdnevnik »**Panorama**« (izhaja od leta 1952) je revija za politiko, družbo, umetnost in kulturo;
- ▶ mesečnik za mladino »**Arcobaleno**« (izhaja od leta 1949);

- ▶ trimesečno revijo za kulturo »**La Battana**« (izhaja od leta 1964), ki predstavlja eno najstarejših kulturnih publikacij na italijanskem založniškem obzorju;
- ▶ šolske učbenike za italijanske osnovne in srednje šole na Hrvaškem;
- ▶ druge izdaje, knjige (tudi dvojezične) in predvsem publikacije, povezane z italijansko skupnostjo.

EDIT upravlja tudi knjigarno na Reki.

Radio in TV v slovenskem jeziku v Italiji

Slovenska narodna skupnost v Italiji razpolaga z radijskimi in televizijskimi programi v slovenskem jeziku v okviru deželnega sedeža RAI v Trstu. **Radio Trst A** oddaja dnevno približno 12,5 ur radijskih sporedov, in sicer sedem radijskih dnevnikov in programe različnih zvrsti in vsebin: oddaje v živo namenjene poglobitvam kulturnega dogajanja in tematik, ki so vezane na krajevno stvarnost, razvedrilne oddaje, dramski spored, oddaje za otroke in za mlade ter resno in zabavno glasbo.

Od leta 1995 je v večernih urah na posebnih frekvencah tretjega programa RAI na sporedu tudi **televizijski program v slovenskem jeziku**, ki predvideva krajši dnevni pas namenjen predvsem otrokom, večerni 20-minutni televizijski dnevnik in tedenski enurni program (mozaična oddaja, pogovorna oddaja, film ali dokumentarec).

Vsebine tako televizijskih kot radijskih programov se osredotočajo še posebno na krajevno kulturno, politično, gospodarsko in družbeno dogajanje slovenske manjšine v goriški, tržaški in videnski pokrajini.

RAI skrbi za oddaje v slovenskem jeziku na osnovi zakonov št. 308/1965, 103/1975 in 112/2004 ter posebnih konvencij.

Radio in TV v italijanskem jeziku v Sloveniji in na Hrvaškem

Radio in TV Koper-Capodistria (italijanski program)

Radio in TV imata svoj sedež v Kopru, v Sloveniji.

Italijanska programa **Radia** in **TV Koper-Capodistria** sta del javne slovenske radiotelevizije – RTV Slovenija.

Radio je pričel oddajati 25. maja 1949 z imenom Radio jugoslovanske cone Trsta / *Radio Trieste zona Jugoslava*, v treh jezikih: slovenskem, italijanskem in hrvaškem. Od leta 1979 oddajata slovenski in italijanski program na ločenih valovnih dolžinah. Radio Koper- Capodistria oddaja vsakodnevno 24 urni program.

TV Koper-Capodistria je pričela oddajati leta 1971. Gre za nenadomestljiv medij za komunikacijo, ohranjanje jezikovne in kulturne identitete italijanske skupnosti ter pomembno informativno središče regije in širšega območja, ki ustvarja program tudi za slovensko narodno skupnost v Italiji.

Oddaja 9,5 ur programa dnevno v italijanskem jeziku na kanalu 27, ki si ga deli s slovenskim programom TV Koper. Od septembra 2006 je tudi na satelitu (koda: TV K-C). Italijanski program Radia in TV Koper-Capodistria ni samostojen subjekt javnega prava.

Radio Pulj in Radio Reka (italijanski program)

Italijanska programa **Radia Reka** in **Radia Pulj** delujeta v okviru javnega hrvaškega radiotelevizijskega zavoda – RTV Hrvaške. Nista samostojna subjekta javnega prava.

Radio Pulj oddaja 40 minut italijanskega programa dnevno, **Radio Reka** pa 30 minut.

Kulturna dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Kulturna dejavnost je med Slovenci v Italiji zelo raznolika, razvejana in bogata. Izraža se na različnih področjih človekove ustvarjalnosti: glasbenem, gledališkem, filmskem, umetniškem, literarnem, itd. Kulturno delovanje se razvija tako v sklopu profesionalnih ustanov kot v okviru ljubiteljskega delovanja, predvsem znotraj kulturnih društev in drugih organizacij prostovoljnega ali nepridobitnega značaja.

Knjižnice in knjigarne slovenske narodne skupnosti v Italiji

Slovenska narodna skupnost v Italiji razpolaga z več knjižnicami, ki delujejo v goriški, tržaški in videnski pokrajini.

Osrednja knjižnica je **Narodna in študijska knjižnica** v Trstu, ki skupaj z goriško podružnico **Slovensko ljudsko knjižnico D. Feigla** izposoja različne knjige, časopise, revije ter drugo gradivo (zvočne kasete, videokasete, zgoščenke, mikrofilme, DVD-je) pretežno v slovenskem jeziku. Gradivo lahko poiščete tudi na računalniškem katalogu na naslovu www.nsk-trst.sik.si.

Omenili bi še **Knjižnico Dušana Černeta** v Trstu, ki med drugim razpolaga s publikacijami, ki so bile izdane med slovenskimi izseljeniški skupnostmi po svetu.

V sklopu nekaterih slovenskih kulturnih društev in ustanov ter občinskih uprav delujejo knjižnice ali odseki, ki razpolagajo s slovenskim gradivom.

V tržaškem mestnem središču ima **Tržaška knjigarna** bogato ponudbo knjig, literature, revij in zemljevidov v slovenskem in italijanskem jeziku. V Gorici razpolaga **Katoliška knjigarna** s pestro izbiro slovenskih knjig.

Kulturna dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Italijanska narodna skupnost se lahko ponaša s pomembnimi kulturnimi ustanovami, ki delujejo tako na profesionalni kot na ljubiteljski ravni na glasbenem, gledališkem, umetnostnem in knjižnem področju.

Na ljubiteljski ravni so aktivne pretežno **Skupnosti Italijanov**, na profesionalnem nivoju pa naj omenimo:

- ▶ **Študijski center Italijanske unije za klasično glasbo »Luigi Dallapiccola«** v Brtonigli, ki razširja in promovira istrsko glasbeno ustvarjalnost;

- ▶ gledališko skupino **Italijanske drame** z Reke, ki deluje kot sekcija Hrvaškega narodnega gledališča »Ivan Zajc« z Reke;
- ▶ **Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče »Carlo Combi«** v Kopru.

Glasbena dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Delovanje **Glasbene matice** je osnovano na pedagoški dejavnosti in na prirejanju koncertnih sezon. Pouk poteka po italijanskih ministrskih programih na štirih sedežih (Trst, Gorica, Špeter, Ukve) in na njihovih podružnicah. Od ustanovitve leta 1909 je na šoli diplomiralo skoraj sto glasbenikov, ki so se in se uveljavljajo na raznih področjih krajevnega in mednarodnega kulturnega prizorišča. V koncertni in abonmajski sezoni nastopajo mednarodno priznani izvajalci s solističnimi recitali, komornimi in simfoničnimi koncerti, operami in baletnimi predstavami. Na sporedu je z različnimi ponudbami v Trstu, Gorici in Špetru.

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel v Gorici upravlja glasbeno šolo in je pobudnik koncertne sezone, s katero poudarja na poseben način slovensko ustvarjalnost. Prireja niz glasbenih prireditev »Snovanja«, ki podpirajo ustvarjalnost mladih glasbenikov. Njegovo delovanje je vezano na ustanovitev orglarske šole leta 1953 v Gorici, ki je v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja razširila svojo dejavnost na vse instrumente in teoretične predmete ter se je poimenovala po goriškem glasbeniku Emilu Komelu.

Dolgo in utrjeno tradicijo imata med Slovenci v Italiji **zborovsko petje** in **godbeniška dejavnost**. Številni zbori in vokalne skupine gojijo posvetno in cerkveno petje. Poleg rednega nastopanja na različnih prireditvah se udeležujejo tudi zborovskih revij, med katerimi je najbolj znana in priljubljena »Primorska poje«.

Manjše število skupin ohranja izvirno slovensko folkorno, glasbeno in plesno dediščino.

Glasbeniki mlajših generacij sodelujejo v mnogih bendih modernejših glasbenih zvrsti in v ansamblih narodnozabavne glasbe.

Zbori, godbe in druge glasbene skupine delujejo ponavadi v društvenem okviru pod okriljem svojih krovnih in kulturnih organizacij (glej 14. poglavje). Cerkveni zbori so posebej včlanjeni v dve pokrajinski zvezi: **Zvezi cerkvenih pevskih zborov** v Trstu in **Združenju cerkvenih pevskih zborov** v Gorici.

Glasbena dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Študijski center za klasično glasbo »Luigi Dallapiccola« se je rodil leta 1990 v Brtonigli in ima svoj sedež v krajevni Italijanski skupnosti.

Njegov osnovni cilj je promocija in spoznavanje klasične glasbe med mladimi pripadniki italijanske manjšine, ki se glasbeno izražajo na osnovi programov italijanskih državnih glasbenih konservatorijev.

Center deluje v okviru Italijanske unije in ima poleg sedeža v Brtonigli še dva oddelka, in sicer enega v Pulju in enega na Reki.

Italijanska narodna skupnost se lahko ponaša **z zbori, s folklornimi, z glasbenimi in s plesnimi skupinami, z godbami, mladinskimi zbori**, itd. Ti delujejo v različnih društvih italijanske narodne skupnosti z namenom ohranjanja in širjenja italijanske kulturne tradicije ter identitete tega območja. Posebno vlogo imajo mlade generacije, ki so aktivno soudeležene pri teh pobudah in se jim na tak način prenaša bogato italijansko kulturno dediščino.

Te skupine nastopajo na raznih prireditvah tako v okviru italijanske narodne skupnosti kot v sklopu kulturnih dogodkov, ki jih prirejajo večinske ustanove.

Nadalje Italijanska unija že vrsto let prireja različne pobude kulturnega značaja, med katerimi naj omenimo Festival za mladino »*Voci Nostre*«, Revijo zborov ter Revijo folklornih in glasbenih skupin.

Gledališka dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Gledališka dejavnost se med Slovenci v Italiji odvija na več ravneh. **Slovensko stalno gledališče – SSG** v Trstu je od leta 1977 na seznamu poklicnih gledaliških ustanov v Italiji. Vsako leto uprizarja poleg klasikov in novosti iz slovenske ter svetovne scene vsaj en tekst italijanskega sodobnega avtorja, pogosto v slovenski praizvedbi. Ustanova goji stike med različnimi kulturami z mednarodno zasnovanimi zasedbami ter z izmenjavami in gostovanji na mednarodnih festivalih. Premiera in dve ponovitvi vsake predstave v abonmaju so opremljene z italijanskimi nadnapisi. Abonmajska sezona poteka v Trstu in v Gorici.

Kulturni dom v Gorici je večnamensko kulturno-športno središče. Gostuje gledališke uprizoritve (abonma SSG, festival Komigo, itd.) ter je pobudnik vrste kulturnih dogodkov tako v slovenskem kot tudi v italijanskem in furlanskem jeziku. Prireja koncerte (npr. festival Accross the border), konference, srečanja z avtorji ter likovne in fotografske razstave tudi v sklopu čezmejnih ali mednarodnih projektov.

Kulturni center Lojze Bratuž predstavlja za goriško in širšo skupnost ter za čezmejni kulturni prostor pomembno postojanko s ponudbo različnih kulturnih vsebin. Najznačilnejše so gledališke, razstavne in koncertne dejavnosti. Center redno sodeluje z različnimi ustanovami na Goriškem in s soprirejanjem mednarodnih glasbenih tekmovanj tudi na mednarodni ravni.

V okviru slovenskih kulturnih društev v Italiji deluje več amaterskih gledaliških skupin za otroke, mlade in odrasle. S svojimi produkcijami se predstavljajo tudi na festivalih amaterskega gledališča v Sloveniji, vsaki dve leti pa se srečujejo na Zamejskem festivalu amaterskih dramskih skupin v Mavhinjah.

Gledališka dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Italijanska drama z Reke je bila ustanovljena leta 1946. Gre za edino gledališko skupino v italijanskem jeziku izven Italije. Od svoje ustanovitve pa vse do danes je postavila na oder preko 300 del italijanskih in drugih avtorjev.

S svojimi uprizoritvami se predstavlja na Hrvaškem, v Sloveniji in Italiji. Veliko del je plod sodelovanja z mednarodno priznanimi in domačimi umetniki. Italijanska drama si je v vseh teh letih s svojo dejavnostjo prislužila številne nagrade in priznanja.

V sklopu različnih kulturnih društev italijanske narodne skupnosti delujejo številne dramske skupine za otroke, mladino in odrasle. Te uprizarjajo svoje gledališke predstave na različnih prireditvah, kot je npr. Gledališka revija Italijanske unije in na različnih pobudah v sklopu Skupnosti Italijanov.

Likovna umetnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Ustvarjalci in ljubitelji z različnih likovnih področij (slikarji, fotografi, multimedijски oblikovalci, itd.) se med slovensko narodno skupnostjo v Italiji združujejo v Društvu za umetnost **KONS**. To društvo v sodelovanju z Narodno in študijsko knjižnico med drugim skrbi za organizacijo likovnih razstav, okroglih miz, predstavitev knjig in drugih kulturnih prireditev v novem razstavnem prostoru v pritličju tržaškega **Narodnega doma**.

V tržaškem mestnem jedru je v **Tržaški knjigarni galerija**, kjer se občasno odvijajo zlasti razstave slik, grafik in ilustracij domačih avtorjev ter gostov iz Slovenije.

Na Opčinah deluje pod okriljem Sklada »Mitja Čuk« **Bambičeva galerija**, ki redno prireja predvsem slikarske razstave italijanskih in slovenskih umetnikov.

Med poletno sezono je aktivna tudi **galerija v sklopu Muzeja Kraške hiše** v Repnu, ki prireja poleg slikarskih tudi fotografske razstave s posebnim poudarkom na etnografski dediščini.

Nov zagon je na Tržaško prinesel **Arteden**, mednarodni manjšinski likovni simpozij, ki se odvija vsako leto v Lonjerju.

Na Goriškem tako **Kulturni center Lojzeta Bratuža** kot **Kulturni dom** in galerija **Ars** nad Katoliško knjigarno redno ponujajo vpogled v likovno ustvarjalnost domačih in tujih avtorjev.

Beneška galerija v Špetru prav tako redno prireja likovne razstave.

Promocijska, kulturna in likovna dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Leta 2005 je Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti ustanovila v Kopru **Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče »Carlo Combi«** z namenom, da kulturnim dejavnostim in pobudam, ki jih načrtuje, promovira in izvaja italijanska narodna skupnost v Sloveniji, posreduje usklajeno obliko in strateški pomen. Cilji so vzdrževanje, promocija in razvoj identitete italijanske narodne skupnosti ter italijanskega jezika in kulture na zgodovinskem poselitvenem prostoru.

Center spodbuja vidnost, vlogo in funkcijo italijanske narodne skupnosti kot subjektu, ki si prizadeva za kulturni in družbeni razvoj prostora, kjer je prisoten. To bo pospeševalo sožitje med narodi, večkulturnost in večjezičnost. Center je pravna oseba.

Italijanska unija organizira letno mnogo prireditev in dejavnosti, med katere sodita **mednarodni natečaj za umetnost in kulturo »Istria Nobilissima«** in **mednarodni slikarski ex tempore v Grožnjanu**. Poleg tega prirejajo Skupnosti Italijanov v sklopu svojih aktivnosti različne dogodke na likovnem področju, kot npr. fotografski ex tempore v Novigradu, Vodnjanu in Opatiji. Spomnimo naj, da v omenjenih društvih italijanske narodne skupnosti delujejo tudi različni kreativno-likovni krožki, med katere sodi zgodovinska skupina keramičarjev »Romolo Venucci« Skupnosti Italijanov z Reke.

Italijanska unija je z namenom, da bi združila likovnike, književnike, pesnike, pisatelje, glasbenike, fotografe, zgodovinarje, raziskovalce, slikarje in druge umetnike italijanske narodne skupnosti ustanovila **Krožek kulturnih delavcev italijanske narodne skupnosti**.

Filmska umetnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Kinoatelje s sedežem v Gorici je od leta 1977 s svojo dejavnostjo oblikoval večnamensko jedro za medkulturne projekte, ki se ukvarja s prireditveno dejavnostjo, raziskovanjem, založništvom in avdiovizualno produkcijo.

Kinoatelje je med drugim realizator:

- ▶ sezone filmskih novosti v izvirnem jeziku **GoricaKinema** / **GoriziaCinema** v Gorici;
- ▶ predstavitve slovenskih filmov **Film Video Monitor** v Gorici in Čedadu;
- ▶ **Nagrade Darko Bratina. Poklon viziji** / **Premio Darko Bratina. Omaggio a una visione** v Gorici in Trstu;
- ▶ posebnih pobud, npr. v okviru Programov Skupnosti Interreg;
- ▶ od leta 1989 številnih dokumentarnih in igranih filmov o različnih vidikih obmejnosti;
- ▶ knjižnih izdaj;
- ▶ projektov na področju konserviranja filmskega gradiva (filmska fonda **Cineclub Gorizia** in **Fondo Simonelli**) in s tem povezanih raziskav.

V duhu čezmejnosti in prisotnosti v obeh državnih prostorih je leta 2000 Kinoatelje ustanovil Zavod Kinoatelje v Sloveniji.

Filmska umetnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

TV in **Radio Capodistria** sta pripravila tekom let mnogo informativnih oddaj, dokumentarcev in prispevkov o stvarnosti, identiteti in prisotnosti italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem. Poleg tega naj omenimo različne projekte namenjene valorizaciji kulturne, zgodovinske in umetnostne dediščine našega obmejnega območja. Spomnimo naj npr. na dokumentarno serijo »*Istria nel tempo*« (predstavitev v šestih delih zgodovine Istre od začetkov do današnjih dni) in na razne dokumentarce o uglednih osebnostih Istre in Kvarnera: »**Andrea Antico da Montona**« (skladatelj), »**Fulvio Tomizza**« (pisatelj), »**Giuseppina Martinuzzi**« (vzgojiteljica, pisateljica in političarka), »**Carlotta Grisi**« (plesalka), »**Osvaldo Ramous**« (pisatelj). Poleg tega naj omenimo še naslednje dokumentarce: »*La Repubblica di Albona*«, »*1 maggio di sangue - Pola 1920*«, »*Il Martin Muma di Eligio Zanini*« in »*Voci di Dalmazia*«.

V sedemdesetih letih je bila v okviru italijanske narodne skupnosti ustanovljena **filmska produkcijska hiša** »**Histria**«, ki je pripravila film »*La rivolta di Bronte*« v režiji Giorgia Sestana.

Ljubiteljska dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Pomembna okolja za gojenje ljubiteljskih dejavnosti na kulturnem področju so med Slovenci v Italiji slovenska kulturna društva, ki so prisotna v tržaški, goriški in videnski pokrajini.

Slovenska kulturna društva sestavljajo ljudje, ki organizirano in prostovoljno delajo za skupne cilje. Prirejajo razne kulturne in prosvetne dejavnosti, kot so npr. koncerti, tečaji, predavanja, »šagre« (ali vaški prazniki), taborniška in skavtska srečanja, itd. V njihovem okviru delujejo gledališke, plesne ali glasbene skupine, godbe, pevski zbori, itd.

Društva so priložnost za aktivno preživljanje prostega časa, za druženje in obenem prostor za ohranjanje slovenskega jezika in kulture.

Zveza slovenskih kulturnih društev – ZSKD združuje danes 85 slovenskih kulturnih društev v tržaški, goriški in videnski pokrajini. Nepridobitna organizacija je bila ustanovljena leta 1945. Njeni osnovni cilji so spodbujanje, vrednotenje in promocija ljubiteljske kulturne dejavnosti Slovencev, ki živijo v Italiji,

izobraževanje v kulturi ter skrb za uveljavljanje slovenskega jezika.

Slovenska prosveta je krovna kulturna organizacija, ki je bila ustanovljena kot odsek Slovenske krščansko-socialne zveze leta 1948. Združuje 25 ljubiteljskih društev in skupin na Tržaškem. Prizadeva si za izobraževanje in gojenje slovenske besede. V tem smislu prireja kulturna srečanja ter spodbuja gledališko in literarno delovanje.

Zveza slovenske katoliške prosvete – ZSKP združuje 12 kulturnih društev, ki delujejo v goriški pokrajini. Ustanovljena je bila leta 1959 v Gorici. Zveza podpira družbeno koristno delovanje na kulturnem, rekreacijskem, vzgojnem, informativnem in družbenem področju. Želi si razvijati in ohranjati slovensko kulturno dediščino v deželi Furlaniji Julijski krajini in še posebno v goriški pokrajini.

Ljubiteljska dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Ljubiteljska dejavnost predstavlja izredno pomemben del življenja italijanske narodne skupnosti.

Skupnosti Italijanov, društva pripadnikov italijanske narodne skupnosti, predstavljajo nosilno ogrodje manjšinskega življenja na terenu. Gre za prostor srečevanja in razprave o problemih kolektivnega značaja in interesa ter za načrtovanje osnovnih kulturnih, družbenih in športnih dejavnosti.

V obstoječih 52 Skupnostih Italijanov (6 v Sloveniji in 46 na Hrvaškem) delujejo različne skupine:

- ▶ kulturno-umetniške: zbori, dramske, folklorne in glasbene skupine, itd;
- ▶ športne: mali nogomet, odbojka, tenis, košarka, šah, balinanje, itd.

V zadnjih letih so Skupnosti pokazale izjemno vitalnost in dinamičnost, potrdile so se kot središče, ki izžareva navzven svojo ustvarjalnost s tvorno dejavnostjo na kulturnem, glasbenem, založniškem, šolskem, raziskovalnem in informacijskem področju.

Skupnosti Italijanov so članice Italijanske unije. Obstajajo pa še društva, ki delujejo na športnem, umetniškem, gledališkem, kulturnem in drugih področjih.

V Pulju, Rovinju in na Reki delujejo že šestdeset let tudi **Umetniško-kulturna združenja – SAC**, ki so bila ustanovljena z namenom, da bi spodbujala ohranjanje tradicije in narodne kulture.

Omenimo naj še **Združenja »Dante Alighieri«**, ki so razširjena po vsem svetu in delujejo z namenom ohranjanja in promocije italijanskega jezika in kulture. Na Hrvaškem združenja »Dante Alighieri« delujejo v: Labinu, Poreču, Pulju, Dubrovniku, Splitu, Zadru, Zagrebu in Reki.

Raziskovalna dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Slovenski raziskovalni inštitut – SLORI v Trstu se od leta 1974 profesionalno posveča raziskovanju slovenske manjšine v tržaški, goriški in videnski pokrajini, predvsem na področju etničnih študij, sociologije, socio-lingvistike, psihologije, politologije in politične geografije.

SLORI ponuja informacijski in dokumentacijski servis s strokovnim in znanstvenim gradivom o slovenski manjšini in o drugih manjšinah v Evropi ter spodbuja diplomski študij preko mentorstva za diplomske naloge o manjšinskih in obmejnih vprašanjih.

Odsek za zgodovino in etnografijo deluje od leta 1951 v okviru Narodne in študijske knjižnice v Trstu kot središče za zbiranje vsakovrstnega neknjižnega gradiva o Slovencih v Italiji od 19. stoletja do danes. Njegova dejavnost se odvija v treh smereh: zbiranje arhivske in druge pisne ter slikovne dokumentacije, zbiranje muzealskega gradiva in raziskovalna dejavnost na področju zgodovine, etnografije, jezikoslovja, arheologije in toponomastike.

Odsek NŠK ponuja med drugim fotografije, arhivsko gradivo ustanov in organizacij, zemljevide, tematske in biografske dokumentarne zbirke in etnografsko muzejsko gradivo.

Inštitut za slovensko kulturo v Špetru si prizadeva med drugim za ohranjanje in vrednotenje jezikovne in kulturne dediščine Slovencev v Nediških in Terskih dolinah, Reziji ter Kanalski dolini. S svojo dejavnostjo spodbuja med krajevnim prebivalstvom zavest o njihovi jezikovni in kulturni identiteti ter izvaja promocijske pobude namenjene spoznavanju slovenskega jezika, kulture in književnosti.

Slovensko kulturno središče Planika v Ukvah (Kanalska dolina) poleg kulturne in izobraževalne dejavnosti razpolaga tudi z raziskovalnim oddelkom. Posveča se med drugim zbiranju etnografskega gradiva v Kanalski dolini in proučevanju krajevne slovenske govornice.

Raziskovalna dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Vse od leta 1968, ko ga je ustanovila takratna Unija Italijanov Istre in Reke, danes Italijanska unija, se **Središče za zgodovinska raziskovanja** v Rovinju ukvarja z zgodovinskimi raziskavami in z zbiranjem dokumentacije, povezane z italijansko narodno skupnostjo, na sledečih področjih: splošna zgodovina regije vse do naših dni, etnografija in dialektologija (romanska).

Njegova znanstvena knjižnica, povsem računalniško vodena, šteje več kot 100.000 knjig velike bibliografske vrednosti, povečini z regionalno vsebino in bogato zbirko regijskih časopisov in revij ter zgodovinsko kartografsko zbirko s približno 2.500 enotami.

Središče je leta 1996 dobilo status Knjižnice varuha Sveta Evrope, specializirane za človekove pravice, zaščito manjšin in varovanje okolja.

V 40. letih delovanja je Središče izdalo preko 270 knjig s 135.000 stranmi, natisnjenih v 300.000 izvodih.

Med njegove publikacije sodijo: »Atti« (Akti), »Collana degli Atti« (Zbirka aktov), »Quaderni« (Zvezki), »Monografie« (Monografije), »Documenti« (Dokumenti), »Fonti« (Viri), »Acta Historica Nova«,

»*Ricerche sociali*« (Družbene raziskave), »*Etnia*« (Etnija), »*La ricerca (bollettino)*« (Raziskave – bilten) in »*Edizioni speciali*« (Posebne izdaje).

Pietas Iulia v Pulju je bila ustanovljena leta 1995, njen namen pa je ovrednotiti kulturno dediščino bogate in prepletene razčlenjenosti istrobenškega območja. Društvo deluje predvsem na književnem, jezikoslovnem, etnofolklornem in vzgojno-prosvetnem področju. Gre za društvo zasebnega prava.

V Piranu deluje od leta 2004 **Društvo za zgodovinske in geografske študije**, ki se ukvarja z zgodovino teritorija s posebnim poudarkom na zgodovini in zemljepisu Slovenske Istre.

Športna dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

S športno dejavnostjo se med Slovenci v Italiji ukvarja 56 društev v goriški, tržaški in videnski pokrajini, ki združujejo trenerje, odbornike, športnice in športnike, skupno približno 7.000 ljudi na sezono. Včlanjena so v **Združenje slovenskih športnih društev v Italiji – ZSSDI**. Ta krovna športna organizacija goji odnose in sodeluje z Italijanskim olimpijskim komitejem (CONI) in Olimpijskim komitejem Slovenije. Nudi strokovno in finančno pomoč včlanjenim društvom. Prireja tečaje, seminarje in razne pobude, med katerimi so tudi letna športna srečanja z italijansko manjšino v Sloveniji in na Hrvaškem.

Športna društva gojijo 27 panog, med katerimi so najbolj popularne nogomet, odbojka in košarka. Športniki so uspešni tudi v kotalkanju, rolkanju, in-line hokeju in smučanju. Poleg teh športov, ki zahtevajo polprofesionalno organizacijsko in kadrovsko strukturo, se veliko število mlajših in starejših rekreacijsko ukvarja npr. s planinstvom, telovadbo, plavanjem ali smučanjem.

Več kot sto mladinskih in članskih reprezentantov nastopa v italijanski državni ligi, nekateri pa tudi s slovensko reprezentanco. Dva izmed teh sta osvojila srebrni kolajni na olimpijskih igrah: kolesar Jurij Uršič

leta 1964 v Tokiu in odbojkar Matej Černic leta 2004 v Atenah. Več jih je doseglo naslov svetovnih prvakov.

Podatki o športu med Slovenci v Italiji so dostopni na www.slosport.org v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku.

Športna dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Pri Skupnostih Italijanov delujejo številne športne sekcije: mali nogomet, odbojka, tenis, košarka, šah, balinanje, itd. Predstavljajo pomembno obliko druženja in sprostitve pripadnikov italijanske narodnosti. Vseh tovrstnih dejavnosti se udeležujejo sonarodnjaki različne starosti.

V sklopu Italijanske unije deluje Sekcija za šport, ki prireja številna, že tradicionalna srečanja in tekmovanja med različnimi športnimi društvi Skupnosti Italijanov. Letna srečanja potekajo tudi med šolami z italijanskim učnim jezikom iz Slovenije in Hrvaške (osnovne in srednje šole).

Nekatere Skupnosti Italijanov so ustanovile športna društva, ki se udeležujejo lokalnih in regionalnih prvenstev.

Italijanska unija v sodelovanju s slovensko narodno skupnostjo v Italiji organizira številna športna srečanja obeh narodnih skupnosti in igre manjšin, na katerih tekmujejo številni predstavniki različnih manjšinskih skupnosti s Hrvaške, iz Italije in Slovenije.

Spomnimo še, da so nekateri mladi sonarodnjaki uveljavljeni športniki tako na državni kot tudi na olimpijski ravni.

Gospodarska dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Gospodarske dejavnosti med Slovenci v Italiji se povsem vključujejo v gospodarske dinamike tako v deželi Furlaniji Julijski krajini kot na ravni poslovnih stikov s sosednjimi območji severovzhodne Italije, Slovenije in ostalih južноеvropskih držav.

Med prevladujočimi dejavnostmi slovenskih podjetnikov, ki se kot taki prepoznavajo z aktivnim članstvom v raznih manjšinskih stanovskih organizacijah, imamo obrtništvo, trgovino, kmetijstvo, gostinstvo, turizem, mednarodno trgovino in storitve, bančništvo in finančništvo, v zadnjih časih pa beležimo tudi znaten porast samostojnih poklicev.

Slovenski gospodarstveniki v Italiji so partnerji pri različnih krajevnih in širših gospodarskih pobudah, ki so tudi čezmejne narave v povezovanju s sorodnimi manjšinskimi stvarnostmi, npr. z Italijani v Sloveniji in na Hrvaškem ali s slovensko manjšino v Avstriji. Z namenskimi podjetji (**Servis** in **Euroservis**) ponujajo inovativne svetovalne dejavnosti ter storitve pri novih gospodarskih pobudah in tudi pri čezmejnih evropskih projektih.

Slovensko deželno gospodarsko združenje – SDGZ in **Kmečka zveza** imata svojo tržaško, goriško in čedadsko pokrajinsko sekcijo. Del slovenskih kmetov je še včlanjen v goriško in tržaško pokrajinsko **Združenje neposrednih obdelovalcev (Coldiretti)**.

Na Tržaškem deluje **Zadružna kraška banka**, na Goriškem pa **Zadružna banka Doberdob in Sovodnje**. Pomemben dejavnik slovenskega gospodarstva v Italiji je danes **Finančna delniška družba KB1909**, ki povezuje kakih 30 podjetij. Obveznice družbe so uvrščene na organizirani trg Ljubljanske borze.

Evropski integracijski procesi z vključevanjem novih članic v Schengenski prostor in s širitvijo Evropske unije na Hrvaško, Srbijo ter na ostale južноеvropske države odpirajo novo geopolitično sliko, ki ponuja dodatne gospodarske priložnosti.

Gospodarska dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Ob analizi zgodovinskega razvoja italijanske narodne skupnosti skozi desetletja lahko ugotovimo, da je pretežni del aktivnosti, namenjen ohranjanju narodne identitete, usmerjen v razvoj šolstva, kulture in za uveljavljanje avtohtonosti italijanske skupnosti na tem ozemlju.

Šele v zadnjih petnajstih letih se je sprožila razprava o pravici do razvoja ekonomske baze italijanske narodnosti in o potrebi, da se pritegne pod okrilje manjšine številne male podjetnike-sonarodnjake, ki so razpršeni po številnih krajih zgodovinsko poseljenega območja.

Odsotnost gospodarskega tkiva je neposredna posledica zgodovinskega trenutka in družbeno-političnega sistema, v katerem je italijanska narodna skupnost postala manjšina. To se je zgodilo v okviru nekdanje Jugoslavije, v katerem socialistična ekonomija ni dopuščala privatne lastnine in tržne ekonomije. Eksodus Italijanov po drugi svetovni vojni in zaplemba njihovih dobrin ter proizvodnih dejavnosti sta razloga za današnjo dejansko stvarnost.

Z osamosvojitvijo Hrvaške in Slovenije in z vstopom le-teh v sistem tržnega gospodarstva so se tudi številni sonarodnjaki kot podjetniki spopadli z novim izzivom prostega trga.

Danes imamo v naših vrstah podjetnike, obrtnike, kmetovalce in samostojne podjetnike, ki so utrdili svoj položaj na trgu.

Iz analize, opravljene pred nekaj leti, izhaja, da gre pri podjetjih, ki so jih ustanovili pripadniki italijanske narodne skupnosti, povečini za majhna ali celo mikro podjetja, v katerih so poleg lastnika zaposleni pretežno njegovi družinski člani.

V zadnjih letih se je rodilo kar nekaj, vsega spoštovanja vrednih podjetij, ki zaposlujejo desetine delavcev in ki so postala vodilna na svojem področju. Posebna pozornost pa velja kmetijski dejavnosti, kjer so med najuglednejšimi in uveljavljenimi vinarji in oljkarji prav pripadniki italijanske narodne skupnosti.

Gospodarska dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Za spodbujanje in promocijo ekonomskega razvoja italijanske narodne skupnosti je Italijanska unija sodelovala pri ustanovitvi **Podjetniškega združenja italijanske narodnosti** na Hrvaškem, ki zastopa podjetnike italijanske narodnosti. Poleg tega je Italijanska unija ustanovila družbo »**Finistria d.o.o.**« (s sedežem na Reki), na katero se navezujejo vse družbeno-ekonomske dejavnosti, ki jih je neposredno zasnovala Italijanska unija.

Z namenom, da bi nudili podporo in svetovanje na področju čezmejnih evropskih projektov, je Italijanska unija ustanovila v Kopru **Pisarno »Europa«**.

V Sloveniji pa deluje v Piranu **Center za promocijo podjetništva**, katerega soustanoviteljica je Italijanska unija, njegova naloga pa je spodbujati gospodarsko dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Poleg tega je Obalna italijanska samoupravna skupnost za lastni gospodarski razvoj ustanovila družbo »**Fineuro d.o.o.**« s sedežem v Kopru.

Leta 2007 pa je bilo ustanovljeno **Društvo poslovnežev pripadnikov Italijanske narodne skupnosti »Futura«**, ki združuje podjetnike italijanske narodnosti v Sloveniji.

Politična dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Slovenci v Italiji se razlikujejo glede na različne politično-ideološke usmeritve. Večinoma se istovetijo v strankah z levo-sredinskim predznakom, v manjši meri pa so prisotni v strankah desno-sredinskega tabora. Dejavni so v večinskih italijanskih strankah in razpolagajo z etnično stranko s slovenskim predznakom.

Politični predstavniki manjšine so redno izvoljeni v različna politična telesa in upravne organe: v italijanski Senat ali vlado, v deželni svet Furlanije Julijske krajine ter v pokrajinska in občinska telesa. Nekatere občine vodijo župani in odbori, v katerih so večinoma pripadniki Slovencev v Italiji.

Slovenski politični predstavniki na različnih upravnih ravneh niso zakonsko zajamčeni.

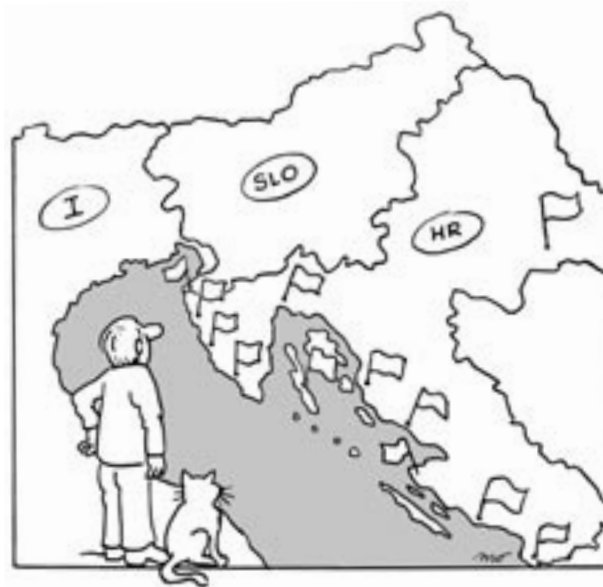
Politična dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Italijanska skupnost ima pravico do **zagotovljenega poslanskega sedeža** tako v slovenskem parlamentu (Državni zbor), kakor v hrvaškem (Sabor). Poleg tega je v Sloveniji italijanski skupnosti zagotovljenih 10 % občinskih svetniških mest v občinah, kjer je le-ta zgodovinsko prisotna (Koper, Izola, Piran). Tudi na Hrvaškem je italijanski manjšini zagotovljena pravica do predstavnikov v reprezentativnih in izvršilnih organih v občinskih in deželnih institucijah.

V Sloveniji in na Hrvaškem so državljani italijanske narodnosti, jezika in kulture združeni v enotni organizaciji, ki se imenuje **Italijanska unija**.

V Sloveniji obstajajo tudi **samoupravne skupnosti italijanske narodnosti**, občinske in obalna, ki se ukvarjajo s specifičnimi vprašanji manjšine na območju, kjer živi.

Na Hrvaškem izvajajo podobne naloge **sveti za manjšine**.

Politična dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Slovenska narodna skupnost v Italiji razpolaga z dvema krovnicima organizacijama, ki pod svojim okriljem združujeta večino slovenskih ustanov in organizacij iz goriške, tržaške in videnske pokrajine. To sta **Slovenska kulturno-gospodarska zveza – SKGZ** in **Svet slovenskih organizacij – SSO**. Obe sta v sklopu novega Zakona za Slovence Dežele Furlanije Julijske krajine priznani kot reprezentativni organizaciji slovenske manjšine.

Krovni organizaciji sta sogovornika manjšine z različnimi evropskimi ter državnimi in krajevnimi inštitucijami v Italiji in Sloveniji.

Obe sodelujeta s sorodnimi organizacijami v Italiji, Sloveniji in v drugih državah, kjer živijo Slovenci. Sta članici **Slovenske manjšinske koordinacije SLOMAK**, ki deluje z namenom povezovanja štirih slovenskih manjšin (Slovencev iz Italije, iz Avstrije, z Madžarske in s Hrvaške) in z izmenjavo izkušenj prispeva k njihovemu razvoju v državah, v katerih živijo.

Politična dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Italijanska unija v Sloveniji in na Hrvaškem

Italijanska unija je enotna, avtonomna, demokratična in pluralistična organizacija Italijanov v Republiki Hrvaški in Republiki Sloveniji, ki izraža razčlenjenost njihovih političnih, gospodarskih, kulturnih in družbenih potreb.

Italijanska unija je bila ustanovljena 16. julija 1991, po prvih svobodnih demokratičnih volitvah med Italijani s Hrvaške in Slovenije, ki so potekale januarja istega leta. Pred tem je obstajala organizacija, ki se je imenovala Unija Italijanov Istre in Reke in je bila razpuščena 2. marca 1991.

Osnovni cilj Italijanske unije je ohranjanje in razvoj narodne, kulturne in jezikovne identitete pripadnikov italijanske narodne skupnosti, udejanjanje posebnih pravic, zagotavljanje celovitosti in nedeljivosti, subjektivitete ter doseganje poenotenja pri pravni in ustavni obravnavi italijanske narodne skupnosti na najvišji ravni.

V skladu s »*Sporazumom med Republiko Italijo in Republiko Hrvaško o pravicah manjšin*« z dne 5. novembra 1996, ki sta ga ratificirala hrvaški Sabor in italijanski Parlament, je Italijanska unija predstavniška organizacija italijanske narodne skupnosti.

Italijanska unija je registrirana kot društvo občanov v Republiki Hrvaški (s sedežem na Reki) in v Republiki Sloveniji (s sedežem v Kopru).

Italijanska unija deluje predvsem na kulturnem področju in na področju vzgoje in izobraževanja, založništva, informiranja, športa, gledališča, zakonodaje (za spoštovanje in izvajanje pravic skupnosti), znanosti, raziskovanja, na socialnem, družbeno-ekonomskem področju, itd.

V okviru Italijanske unije deluje tudi **Forum mladih Italijanske unije** z namenom, da bi spodbujal vključevanje mladih in njihovih dejavnosti znotraj italijanske narodne skupnosti.

Italijansko unijo sestavljajo Skupnosti Italijanov. To so politična, družbena, kulturna in gospodarska telesa, ki delujejo na krajevni ravni.

Politična dejavnost slovenske narodne skupnosti v Italiji

Slovenska kulturno-gospodarska zveza – SKGZ

Glavni cilj zveze je zaščita pravic in interesov slovenske narodne skupnosti in njenih pripadnikov na vseh področjih družbenega udejstvovanja. SKGZ spodbuja vrednote in načela sožitja in vzajemnega spoznavanja ljudi na meji. Združuje, podpira in usklajuje dejavnosti včlanjenih društev, organizacij in ustanov.

Svet slovenskih organizacij – SSO

Namen te krovne deželne ustanove je razvoj slovenske skupnosti v Italiji v vseh vidikih kulturnega, socialnega, političnega, športno-rekreacijskega, vzgojno-izobraževalnega, verskega, znanstvenega in ekonomskega življenja na temeljih ideološkega pluralizma, demokracije in avtonomije. SSO koordinira in pospešuje dejavnosti članic in zastopa njihove skupne interese na različnih ravneh.

Politična dejavnost italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

Samoupravne skupnosti italijanske narodnosti v Sloveniji

Ustava Republike Slovenije in »*Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih*« določata, da italijanska narodna skupnost na območju svoje zgodovinske prisotnosti ustanavlja **samoupravne narodne skupnosti**, ki zagotavljajo uresničevanje posebnih, z ustavo zagotovljenih pravic, uresničevanje svojih potreb in interesov ter organizirano sodelujejo v javnem življenju. Samoupravne narodne skupnosti so subjekt javnega prava. Ustanavljajo se na občinski ravni (Koper, Izola, Piran) in so sogovornik občinskih organov. V stikih s slovensko Državo je sogovornik **Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti**.

Samoupravne skupnosti z lokalnimi samoupravnimi telesi sodelujejo pri zadevah, ki se nanašajo na položaj manjšine. Država jih lahko pooblasti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti. Spodbujajo in organizirajo dejavnosti, ki prispevajo k ohranjanju narodne identitete pripadnikov italijanske narodne skupnosti.

Občinske samoupravne skupnosti italijanske narodnosti so soustanoviteljice italijanskih vrtcev in osnovnih šol, ki delujejo na narodno mešanem območju Slovenske Istre,

Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti pa je ustanoviteljica italijanskih srednjih šol istega območja.

Svet italijanske narodne skupnosti na Hrvaškem

Na Hrvaškem so bili ustanovljeni (v skladu z »*Ustavnim zakonom o pravicah narodnih manjšin*«) **sveti italijanske narodne skupnosti** z namenom, da bi spodbujali, ohranjali in ščitili italijansko narodno skupnost v družbi ter sodelovali v javnem življenju in pri upravljanju krajevnih zadev. So subjekt javnega prava.

Sveti imajo pravico predlagati pobude za spodbujanje dejavnosti v korist italijanske narodne skupnosti in ukrepe splošnega značaja, s katerimi se urejajo zadeve, pomembne za italijansko narodno skupnost, kandidate za funkcije v državnih upravnih organih ter v organih krajevne samouprave. Imajo nadalje pravico do popolnih informacij o vprašanjih, ki zadevajo položaj Italijanov in ki so predmet razprave na krajevni ravni ter dajejo svoje mnenje in predloge v zvezi z radijskimi in televizijskimi krajevnimi in regionalnimi programi, ki so namenjeni italijanski narodni skupnosti, oz. s programi, ki zadevajo vprašanja manjšin.

Sodelovanje med slovensko narodno skupnostjo v Italiji ter italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji in na Hrvaškem

V okviru pobude **Čezmejne televizije**, ki se je porodila iz zamisli o skupni televiziji manjšin, deželni sedež RAI za Furlanijo Julijsko krajino in Regionalni center TV Koper-Capodistria RTV Slovenije oblikujeta mesečno skupno oddajo **LYNX**. Deželni televizijski dnevniki in tisti v manjšinskem jeziku pa se ponovno predvajajo tudi na televizijskem kanalu na drugi strani meje.

Različne ustanove in organizacije slovenske narodne skupnosti v Italiji in italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem so že v letih 2003-2004 uspešno izpeljale **12 skupnih projektov na področju kulture in športa** v okviru Programov pobude Skupnosti Interreg IIIA Italija-Slovenija 2000-2006 in Phare CBC Italija-Slovenija: »**Glasba brez meja**«, »**Umetniki dveh manjšin**«, »**Komično gledališče v italijanščini, slovenščini in furlanščini**«, »**Bratina – Tomizza, dialog dveh manjšin**«, »**Športne igre dveh manjšin**«, »**Jadranje brez meja**«, »**Čezmejno raziskovanje in sodelovanje na področju šolstva in knjižnic**«, »**Dijaški dom kot središče integracije študentov različnih jezikovnih skupnosti**«, »**LIBRIS**«, »**Usklajevanje tehničnih izrazov v slovenščini in italijanščini**« in »**Meja 2004**«. V tem okviru je bila tudi izpeljana prva izvedba projekta »**Večine spoznavajo manjšine**«.

Sodelovanje med slovensko narodno skupnostjo v Italiji ter italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji in na Hrvaškem

V letih 2005-2006 je bilo s sofinanciranjem Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Italija-Slovenija 2000-2006 in Phare CBC Italija-Slovenija pripravljenih še dodatnih **12 projektov na področju kulture in športa**, ki so sad sodelovanja med slovensko narodno skupnostjo v Italiji ter italijansko v Sloveniji in na Hrvaškem: »**POETI, Pesniki dveh manjšin**«, »**INTERARS, Mednarodni projekt vizuelnih umetnosti / Večdisciplinarne umetniške delavnice**«, »**TERRA D'AMAR, Tradicija ribogojstva, pomorstva, ribištva, solinarstva, gradnje ladij in ledjedelnice v Tržaškem zalivu**«, »**MONTI, Gore za vse**«, »**SPORT, Šport podira meje 2**«, »**SAPEVA, Študija, analiza, promocija in ovrednotenje kulturne, zgodovinske in jezikovne dediščine italijanske in slovenske narodne skupnosti v čezmejnem območju**«, »**CRISTIANITÀ, Svetišča in verski običaji čezmejnega območja**«, »**PREKO, Prekoračimo vse štiri meje**«, »**TRA-POP, Ljudsko izročilo v besedi in glasbi**«, »**PREPLETANJA**« in »**MEMO, Dijaški dom kot središče integracije študentov različnih jezikovnih skupnosti 2**«. Med te spada tudi projekt »**MI.MA., Večine spoznavajo manjšine**«.

Obe narodni skupnosti sta nadalje skupno razvili in uresničili še **vrsto projektov na področju gospodarstva** (»**Best Practices za pripravo in razvoj obrtnih con na čezmejnem območju**«, Interreg IIIA Italija-Slovenija 2000-2006 in Phare CBC Italija-Slovenija), **turizma** (»**MIN-TOUR, Manjšine in turizem - turistična animacija in promocija čezmejnega območja**« in »**TEMPO, Narava, kultura, šport brez meja - tematske poti v Sloveniji, Furlaniji Julijski krajini in Venetu**«, Interreg IIIA Italija-Slovenija 2000-2006) in **kmetijstva** (»**AGROMIN, Kmetijstvo manjšin - Analiza in ovrednotenje tipičnih pridelkov in izdelkov na čezmejnem območju**«, Interreg IIIA Italija-Slovenija 2000-2006).

Sodelovanje med slovensko narodno skupnostjo v Italiji ter italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji in na Hrvaškem

Sodelovanje med italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji in na Hrvaškem ter slovensko narodno skupnostjo v Italiji je utrdilo medsebojne vezi med različnimi subjekti in ljudmi obeh skupnosti. Odprlo jima je pot za utrjevanje pomembne družbene in politične vloge, ki jo imata pri sooblikovanju obmejnega prostora med Italijo in Slovenijo ter pri utrjevanju čezmejnih vezi v sklopu evropskih integracijskih procesov.

Sodelovanje med obema narodnima skupnostma je podprla **Mešana komisija Furlanije Julijske krajine in Slovenije**, v okviru katere deluje **Delovno omizje manjšin**. Mešana komisija Furlanije Julijske krajine in Slovenije je bila ustanovljena z namenom, da bi se obe strani soočali o skupnih temah med Furlanijo Julijsko krajino in Slovenijo.

Ustanove in organizacije obeh manjšinskih skupnosti, ki so sodelovale pri omenjenih projektih, so se pri pripravi in izvajanju pobud posluževale storitev podjetja **Euroservis** v Trstu ter **Pisarne »Europa«** Italijanske unije v Kopru. Obe skrbita za evroprojektiranje.

Kontakti organizacij, ustanov in medijev slovenske narodne skupnosti v Italiji

- ▶ **Arteden:** www.arteden.org
- ▶ **Bambičeva galerija:**
www.skladmitjacuk.org
- ▶ **Beneška galerija:**
Ul. Alpe Adria 69
IT-33049 Špeter
Italija
Tel./fax: 0039 0432 727 332
E-mail: glasbenaspeter@hotmail.com
- ▶ **Dijaški dom Simon Gregorčič:**
www.dijaskidom.it
- ▶ **Dom:** www.dom.it
- ▶ **Euroservis:** www.servis.it
- ▶ **Galeb:** www.novimatajur.it
- ▶ **Galerija Ars:**
Travnik 25
IT-34170 Gorica
Italija
- ▶ **Galerija Kraške hiše:**
www.kraskahisa.com
- ▶ **Glasbena matica:**
www.glasbenamatica.com
- ▶ **Goriška Mohorjeva družba:**
Travnik 25
IT-34170 Gorica
Italija
Tel.: 0039 0481 533 177
Fax: 0039 0481 548 276
E-mail: mohorjeva@gmail.com
- ▶ **Inštitut za slovensko kulturo:**
Bruna Dorbolò
Ul. Alpe Adria 75
IT-33049 Špeter
Italija
Tel.: 0039 0432 727 023
E-mail: farmstrazz@libero.it
- ▶ **Isonzo-Soča:** www.isonzo-soca.it
- ▶ **Katoliška knjigarna:**
Travnik 25
IT-34170 Gorica
Italija
Tel.: 0039 0481 531 407
Fax: 0039 0481 549 754
E-mail: katknjigarna@email.it
- ▶ **KB1909:** www.kb1909.it
- ▶ **Kinoateljje:** www.kinoateljje.it
- ▶ **Kmečka zveza:**
www.kmeckazveza.com
- ▶ **Knjižnica Dušana Černeta:**
Ul. Donizetti 3
IT-34133 Trst
Italija
Tel.: 0039 040 662 407
Fax: 0039 040 633 307
E-mail: kdc@spin.it
- ▶ **Kulturni center Lojze Bratuž:**
www.kclbratuz.org
- ▶ **Kulturni dom:** www.kulturnidom.it
- ▶ **KONS:** www.kons.it
- ▶ **Narodna in študijska knjižnica – NŠK:** www.nsk-trst.sik.si
- ▶ **Naš vestnik:**
Ul. di Servola 42
IT-34146 Trst
Italija
Tel.: 0039 328 13 95 532
E-mail: dusan.jakomin@libero.it
- ▶ **Novi glas:** www.noviglas.eu
- ▶ **Novi Matajur:** www.novimatajur.it
- ▶ **Novo delo:**
Dom Brdina Opčine
Proseška ulica 109
IT-34151 Opčine
Italija

Kontakti

- ▶ **Odsek za zgodovino in etnografijo**
Narodne in študijske knjižnice:
www.nsk-trst.sik.si
- ▶ **Pastirček:**
Travnik 25
IT-34170 Gorica
Italija
Tel.: 0039 0481 533 177
Fax: 0039 0481 548 276
E-mail: uprava@noviglas.it
- ▶ **Primorski dnevnik:** www.primorski.it
- ▶ **RAI – Deželni sedež za Furlanijo**
Julijsko krajino
Ul. F. Severo 7
IT-34133 Trst
Italija
Slovenska redakcija:
Tel.: 0039 040 77 84 351
Fax: 0039 040 77 84 324
E-mail: redazione-slovena@rai.it
Slovenski programski oddelek:
Tel.: 0039 040 77 84 282
Fax: 0039 040 77 84 441
E-mail: m.koren@rai.it
- ▶ **Servis, Servis Koper:** www.servis.it
- ▶ **Skupnost:**
www.slovenskaskupnost.net
- ▶ **SLOMAK:** www.slovak.net
- ▶ **Slovenska kulturno gospodarska zveza – SKGZ:** www.skgz.org
- ▶ **Slovenska ljudska knjižnica**
D. Feigla: www.nsk-trst.sik.si
- ▶ **Slovenska prosveta:**
Ul. Donizetti 3
IT-34133 Trst
Italija
Tel.: 0039 040 370 846
Fax: 0039 040 633 307
E-mail: sp@mladika.com
- ▶ **Slovenski center za glasbeno vzgojo**
Emil Komel: www.emilkomel.org
- ▶ **Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje – SDZPI:**
www.sdzpi-irsip.it
- ▶ **Slovenski dijaški dom**
Srečko Kosovel: www.sddsk.org
- ▶ **Slovenski raziskovalni inštitut – SLORI:** www.slori.org
- ▶ **Slovensko deželno gospodarsko združenje – SDGZ:**
www.sdgz.it; www.ures.it
- ▶ **Slovensko kulturno središče Planika:**
www.planika.it
- ▶ **Slovensko stalno gledališče – SSG:**
www.teaterssg.it
- ▶ **Slov. I. K.:** www.slovik.org
- ▶ **SLOV.IT:** www.slov.it
- ▶ **Svet slovenskih organizacij – SSO:**
www.ssorg.eu
- ▶ **6krat:** www.skladmitjacuk.org
- ▶ **Tržaška knjigarna:**
Ul. Sv. Frančiška 20
IT-34133 Trst
Italija
Tel.: 0039 040 635 954
Fax: 0039 040 635 969
E-mail: tklibris@tin.it
- ▶ **Zadružna banka Doberdob in Sovodnje:** www.bccdos.it
- ▶ **Zadružna kraška banka:**
www.zkb.it; www.bcccarso.it

Kontakti

► **Založba Mladika:**

Ul. Donizetti 3
IT-34133 Trst
Italija
Tel.: 0039 040 34 80 818
Fax: 0039 040 633 307
E-mail: uprava@mladika.com;
redakcija@mladika.com

► **Založba Most:** www.dom.it

► **Založništvo tržaškega tiska:**
www.ztt-est.it

► **Združenje cerkvenih pevskih zborov Gorica:**

Drevored XX. septembra 85
IT-34170 Gorica
Italija
Tel./fax: 0039 0481 31 817
E-mail: zcpz_gorica@libero.it

► **Združenje neposrednih obdelovalcev – Coldiretti:**
www.friuliveneziagiulia.coldiretti.it

► **Združenje slovenskih športnih društev v Italiji – ZSSDI:**
www.slosport.org

► **Zveza cerkvenih pevskih zborov:**

Ul. Donizetti 3
IT-34133 Trst
Italija
Tel.: 0039 040 34 81 586
E-mail: mtavcar@libero.it

► **Zveza slovenske katoliške prosvete**

– ZSKP: www.zskp.org

► **Zveza slovenskih kulturnih društev**

– ZSKD: www.zskd.org

Kontakti organizacij, ustanov in medijev italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem

► **Center za promocijo podjetništva**

Piran d.o.o.: www.rrc-kp.si/center

► **Družba »Fineuro d.o.o.«:**

Župančičeva 39
SI-6000 Koper
Slovenija
Tel.: 00386 5 62 79 150
E-mail: alberto.manzin@guest.arnes.si

► **Družba »Finistria d.o.o.«:**

Pri Italijanski uniji Reka
Uljarska 1/IV
HR-51000 Rijeka
Hrvaška
Tel.: 00385 51 338 911

E-mail: finistria@unione-italiana.hr

► **Društvo poslovnežev pripadnikov italijanske narodne skupnosti »Futura«:**

Ferrarska cesta 2
SI-6000 Koper
Slovenija

► **Društvo za zgodovinske in geografske študije:**

Kajuhova ul. 12
SI-6330 Piran
Slovenija

► **EDIT – Italijanske edicije Reka:**
www.edit.hr

► **Italijanska drama:** www.hnk-zajc.hr

► **Italijansko središče »Carlo Combi«:**
www.carlocombi.net

Kontakti

► **Italijanska unija Koper:**

Župančičeva ul. 39
SI-6000 Koper
Slovenija
Tel.: 00386 5 63 11 220
E-mail: unione.it.cap@siol.net

► **Italijanska unija Reka:**

Uljarska 1/IV
HR-51000 Reka
Hrvaška
Tel.: 00385 51 338 911
E-mail:
amministrazione@unione-italiana.hr
www.unione-italiana.hr

► **Obalna samoupravna skupnost
italijanske narodnosti:**

Župančičeva ul. 39
SI-6000 Koper
Slovenija
Tel.: 00386 5 62 79 150
E-mail: cna_costiera@siol.net

► **Pietas Iulia:**

Ul. I. M. Ronjgov 1
HR-52100 Pulj
Hrvaška
Tel.: 00385 52 377 544
E-mail: nmocinic@net.hr

► **Radio Koper – italijanski program:**

www.radiocapodistria.net

► **Radio Pulj – italijanski program:**

Riva 10
HR-52100 Pulj
Hrvaška
Tel.: 00385 52 211 938
Tel.: 00385 52 377 881
E-mail: vcusma@hrt.hr

► **Radio Reka:**

Korzo 24
HR-51000 Reka
Hrvaška
Tel.: 00385 51 657 777
E-mail: redakcija@radio-rijeka.com
www.radio-rijeka.com

Italijanska redakcija:

agnesesuperina@hotmail.com
Tel.: 00385 51 657 757 (86)

► **Skupnosti Italijanov v Sloveniji:**

www.lapiazzamercato.it

► **Središče za zgodovinske raziskave**

iz Rovinja: www.crsrv.org

► **Študijski center Italijanske unije za
klasično glasbo »Luigi Dallapiccola«:**

Sedež in sekcija iz Brtonigle
»Mauro Masoni«

Ul. S. Croce 2
HR-52474 Brtonigla
Hrvaška
Tel.: 00385 52 774 110

E-mail: ci-verteneglio@inet.hr

► **TV Koper – italijanski program:**

www.rtvlo.si/capodistria

► **Združenje podjetnikov italijanske
narodnosti – AINI:**

Ul. Mulino 4/B
HR-52466 Novigrad
Hrvaška
Tel.: 00385 52 726 094
E-mail: aini@pu.t-com.hr

